

Cyngor Bro Morgannwg

LLAWLYFR

Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Ymgyrch etholiadol teg a pharchus
Cymerwch olwg, cliciwch yma

Cynnwys

Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

1 Cyflwyniad

- 1 Gwasanaethau Democrataidd a Chraffu
- 2 Cyfnod Swyddi
- 3 Cyfarfod Blynyddol
- 4 Rolau Cynghorwyr
- 5 Disgrifiad Rôl a Manyleb Person Cynghorwyr

2 Gwneud Penderfyniadau

- 6 Cyfansoddiad
- 7 Cyngor Llawn
- 8 Y 'Cabinet' Gweithredol
- 9 Trosolwg a Chraffu
- 10 Pwerau Dirprwyedig a Rheolau Gweithdrefn Ariannol
- 11 Blaenraglen Waith
- 12 Calendr Corfforaethol Cyfarfodydd
- 13 Galw i Mewn
- 14 Ceisiadau i'w Hystyried

3 Cod Ymddygiad

- 15 Cod Ymddygiad
- 16 Datgan Buddiannau
- 17 Cofrestru Rhoddion a Lletygarwch
- 18 Cwynion
- 19 Presenoldeb Aelodau
- 20 Rheolau Dadlau
- 21 Rhaglen Sefydlu a Datblygu Aelodau

4 Taliadau Cydnabyddiaeth i Aelodau

- 22 Cyflogau
- 23 Lwfansau
- 24 Ad-dalu Costau Gofal

5 Adnoddau

- 25 Bathodyn Adnabod a Mynediad
- 26 Teithio i Safle'r Cyngor
- 27 Ystafelloedd Grŵp Gwleidyddol
- 28 Offer y Cyngor
- 29 Argraffu Cyffredinol
- 30 Gohebiaeth
- 31 MemberNet
- 32 Canllawiau Pen Desg 'Sut i'
- 33 Hyb Pwyllgorau
- 34 Cyfeiriadur Swyddogion
- 35 Canllaw i Gynghorwyr ar Iechyd a Diogelwch a Lles Personol
- 36 Rhestr Termiau

1.1 Gwasanaethau Democrataidd a Chraffu

Cyflwyniad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Helo

Diolch am gymryd diddordeb yn ein Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig.

Mae gan Aelodau Etholedig Llywodraeth Leol hawl i gymorth corfforaethol yn unol â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 ac mae isadran y Gwasanaethau Craffu ar gael i roi'r fath gymorth.

Mae'r Gwasanaethau Democrataidd a Chraffu'n rhan o Gyfarwyddiaeth y Adnoddau o fewn y Cyngor. Mae'r Is-adran yn cynnwys elfennau gwasanaeth penodol:

- Y Gwasanaethau Democrataidd a Chraffu
- Y Gwasanaeth Cofrestru
- Rheoli Cofnodion/Pridiannau Tir/yr Awdurdod Cofrestru Tir Comin; a
- Swyddogaethau'r Cabinet a'r Maer.

Mae'n gyfrifol am ddatblygu a chefnogi prosesau gwneud penderfyniadau effeithiol, swyddogaeth graffu'r Cyngor a threfniadau pwyllgorau yn ogystal â rhoi cyngor a chymorth i Aelodau Etholedig, sy'n cynnwys Cyfansoddiad y Cyngor, Cod Ymddygiad yr Aelodau, Datblygiad Aelodau a chefnogi swyddogaethau'r Cabinet a'r Maer.

Cydnabyddir bod y rhan fwyaf o'r wybodaeth a rennir ag Aelodau Etholedig hefyd yn berthnasol ac o ddiddordeb i Ymgeiswyr Etholiadol, felly mae'r wybodaeth yn y llawlyfr hwn wedi'i hysgrifennu gydag Ymgeiswyr Etholiadol ac Aelodau Etholedig eisoes mewn golwg.

Gobeithiwn fod yr wybodaeth a geir yma yn rhoi syniad realistig i chi fel darllenydd o rôl yr Aelod Etholedig a'r prosesau cymorth sydd ar waith i Aelodau Etholedig gyflawni eu cyfrifoldebau.

Mae'r Llawlyfr hwn hefyd yn helpu i baratoi Aelodau Etholedig ar gyfer Rhaglen Sefydlu a Datblygu Aelodau Gorfforaethol y Cyngor a fydd yn dechrau'n syth ar ôl eu hethol. Gall y Llawlyfr newid yn seiliedig ar ddiweddariadau i ddeddfwriaeth a pholisïau a chael ei ddiweddaru'n reolaidd pan fydd angen.

Mae croeso i chi gysylltu â ni os oes gennych gwestiynau.

Swyddog Monitro/

Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd a Chyfreithiol

Debbie Marles

01446 709482

DMarles@valeofglamorgan.gov.uk

Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd

Jeff Rees

01446 709 413

JERees@valeofglamorgan.gov.uk

Prif Swyddog y Gwasanaethau Democrataidd a Chraffu

Karen Bowen

01446 709 856

KBowen@valeofglamorgan.gov.uk

“...yn rhoi syniad realistig i chi fel darllenydd o rôl yr Aelod Etholedig...”

1.2 Cyfnod Swyddi

Cyflwyniad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Cynhaliwyd yr Etholiad Llywodraeth Leol diwethaf ar 5 Mai, 2022.

Byddai unigolion a etholwyd ar yr adeg hon fel arfer yn aros yn eu swyddi am gyfnod o 5 mlynedd nes bod Etholiad Llywodraeth Leol arall yn cael ei gynnal (yn 2027) neu hyd nes y byddant yn ymddiswyddo o'u swydd.

Ar ddechrau eu tymor 5 mlynedd, gofynnir i bob Aelod Etholedig (Cynghorydd) lofnodi Datganiad Derbyn Swydd yn y Digwyddiad Sefydlu Aelodau ym mhresenoldeb Prif Weithredwr y Cyngor; ar hyn o bryd Mr Rob Thomas.

Gofynnir i Gynghorwyr ddatgan eu bod yn bresennol ar lafar yn ystod galwad y gofrestr ar ddechrau'r cyfarfod pan fydd y Prif Weithredwr yn galw eu henw.

Mae Aelod Etholedig yn swyddog cyhoeddus ac felly mae gan y Cyngor ddyletswydd i gyhoeddi gwybodaeth gyswllt ac unrhyw fuddiannau (gweler tudalen 3.16) a allai fod gan y Cynghorydd. Mae'r manylion hyn ar gael ar wefan y Cyngor.

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/councillors/Councillors.aspx

“...yn cyflawni dyletswyddau ei swydd yn briodol ac yn ffyddlon hyd eithaf ei farn a'i allu...”

1.3 Y Cyfarfod Blynyddol

Cyflwyniad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae'r Cyfarfod Blynyddol (a adwaenir yn ffurfiol fel y Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol) yn nodi dechrau pob blwyddyn y Cyngor.

Mewn blwyddyn pan fo etholiad Cyngorwyr cyffredin, cynhelir y Cyfarfod Blynyddol o fewn un diwrnod ar hugain i ymddeoliad y Cyngorwyr sy'n gadael. Mewn unrhyw flwyddyn arall, cynhelir y Cyfarfod Blynyddol ym mis Mawrth, mis Ebrill neu fis Mai.

Y Cyfarfod Blynyddol fydd y cyfarfod cyntaf gyda'r Cyngor Llawn (pob un o'r 54 cyngorydd) yn bresennol.

Bydd gan gyngorwyr sedd a meicroffon penodedig a byddant yn cael eu grwpio yn ôl eu pleidiau gwleidyddol. Gofynnir iddynt ddatgan eu bod yn bresennol yn ystod yr alwad gofrestr ar ddechrau'r cyfarfod trwy sefyll am ennyd pan fydd y Prif Weithredwr yn galw eu henwau.

Bydd eitemau agenda'r cyfarfod yn canolbwyntio ar bennu rolau unigol, aelodaeth pwyllgorau a dyddiadau cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn y dyfodol, felly mae'n gyfarfod pwysig i nodi flwyddyn y Cyngor sydd i ddod. Ceir enghraifft o'r agenda yma:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/minutes,_agendas_and_reports/agendas/Annual-Meeting/21-05-10.aspx

Bydd y Maer sy'n gadael yn agor ac yn cadeirio'r cyfarfod nes trosglwyddo i'r Maer newydd ei ethol yn ystod y sesiwn.

Mae rhai prosesau a rheolau y mae'r aelodau'n cadw atynt yn ystod cyfarfodydd y Cyngor Llawn a gelwir y rhain yn Rheolau Sefydlog. Nodir y rhain yn adran pedwar Cyfansoddiad y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/June-2018/Section-4.pdf

Bydd sesiwn hyfforddi 'Rheolau Dadlau' yn cael ei chynnig i bob Aelod Etholedig fel rhan o'r Rhaglen Sefydlu a Datblygu Aelodau (gweler tudalen 3.21).

“...cynhelir y Cyfarfod Blynyddol o fewn un diwrnod ar hugain i ymddeoliad y Cyngorwyr sy'n gadael.”

1.4 Rolau Cyngorwyr

Cyflwyniad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae'r Cyngor yn cynnwys 54 o gynghorwyr a etholir bob pum mlynedd fel arfer.

Mae pob Cynghorydd yn atebol yn ddemocrataidd i drigolion ei adran etholiadol (ward) yn ogystal â phawb sy'n byw ym Mro Morgannwg.

Dyletswydd bennaf cynghorwyr yw gwasanaethu'r holl gymuned, ond mae ganddynt ddyletswydd arbennig i'w hetholwyr, gan gynnwys y rhai na wnaethant bleidleisio drostynt.

Yn ogystal â bod yn Aelod Ward Lleol, gall Aelodau Etholedig feddu ar rolau eraill hefyd fel rhan o swyddogaethau ehangach y Cyngor:

Y Maer

Rhaid i'r Maer fod yn Aelod Etholedig o'r Cyngor. Fe'i etholir i'w swydd yng Nghyfarfod Blyneddol y Cyngor ym mis Mai ac mae ei flwyddyn yn y swydd yn rhedeg hyd at fis Mai y flwyddyn ganlynol.

Mae'r Maer neu'r Faeres yn gwisgo cadwyni'r swydd wrth fynd i ddigwyddiadau ar ran y Cyngor.

Rôl weithdrefnol y Maer yw llywyddu yn ystod prif gyfarfodydd y Cyngor a gynhelir o leiaf bum gwaith y flwyddyn. Os nad yw'n bresennol mewn unrhyw gyfarfod o'r Cyngor, yna mae'n rhaid i'r Dirprwy Faer lywyddu. Nodir dyletswyddau'r Maer yng nghyfarfodydd y Cyngor yn Neddf Llywodraeth Leol 1972 ac maent yn cynnwys y gofyniad i ddefnyddio ail bleidlais neu bleidlais fwrw pan fo angen.

Mae gan y Maer rôl seremonïol hefyd lle mae'n gweithredu fel llysgennad i'r Cyngor.

Yr Arweinydd

Yr Arweinydd yw pennaeth gwleidyddol y Cyngor a hefyd Arweinydd y grŵp(iau) gwleidyddol mwyafrifol.

Mae'r Arweinydd yn parhau yn ei swydd tan:

- y bydd yn ymddiswyddo o'r swydd;
- y bydd yn cael ei atal rhag bod yn Gynghorydd neu'n Arweinydd neu'n aelod o'r Cabinet dan Ran III o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 (er y gallai ailgydio yn y swydd ar ddiwedd y cyfnod hwnnw);
- nad yw'n Gynghorydd mwyach;
- yr etholiad llywodraeth leol nesaf. Gall y Cyngor symud yr Arweinydd o'i swydd yn gynharach, ond dim ond os bydd pleidlais o ddiffyg hyder yn yr Arweinydd neu newid i reolaeth gwleidyddol y Cyngor.

Prif rôl yr Arweinydd yw llywio polisïau'r Grŵp rheoli trwy'r Cyngor.

Mae'r Arweinydd yn penodi'r Dirprwy Arweinydd a'r Weithrediaeth (Cabinet) ac yn cynghori'r Cyngor yn y Cyfarfod Blyneddol. Gyda hwy, mae'r Arweinydd yn cytuno ar Flaengynllun y Cyngor sy'n nodi pryd y bydd penderfyniadau'n cael eu gwneud gan y Cabinet.

Yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, bydd yr Arweinydd hefyd yn penderfynu ar hawl i rannu swyddi ar gyfer Aelodau'r Cabinet a Chadeiryddion Pwyllgorau er mwyn cefnogi amrywiaeth mewn democratiaeth llywodraeth leol.

1.4 Rolau Cynghorwyr (Parhau)

Cyflwyniad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Cadeirydd neu Is-gadeirydd Pwyllgorau, Grwpiau a Phaneli

Rôl pob Cadeirydd yw rheoli cyfarfodydd yn hyderus ac yn effeithiol i hwyluso cynhwysiant, cyfranogiad a gwneud penderfyniadau eglur.

Nodir y Disgrifiadau Swydd a'r Manylebau Person amrywiol yn adran 25 Cyfansoddiad y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/June-2018/Section-24.pdf

Hyrwyddwyr Aelodau

Mae Hyrwyddwyr Aelodau yn bodoli i roi llais i grwpiau sydd fel arfer heb ddigon o gynrychiolaeth, neu faterion y mae angen eu cadw ar flaen busnes y Cyngor, er efallai nad ydynt yn gyfrifoldeb i unrhyw unigolyn neu bwyllgor.

Mae Hyrwyddwyr Aelodau yn Gynghorwyr sydd, yn ogystal â'u cyfrifoldebau eraill yn y Cyngor, yn sicrhau bod y mater neu'r grŵp y maent yn ei hyrwyddo yn cael eu hystyried pan fydd polisi'r Cyngor yn cael ei ddatblygu a bydd penderfyniadau'n cael eu gwneud.

Mae'r Arweinydd yn penodi'r Hyrwyddwyr Aelodau ac yn rhoi gwybod i'r Cyngor am hynny yn y Cyfarfod Blynnyddol. Mae'r rhestr gyfredol o Hyrwyddwyr Aelodau i'w gweld ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/en/our_council/Council-Structure/councillors/Member-Champions.aspx

Cyrff a Sefydliadau Allanol

Mae cynghorwyr hefyd yn cynrychioli'r Cyngor mewn cyfarfodydd cyrff a sefydliadau allanol.

Mae gweithio mewn partneriaeth yn ethos allweddol i Gyngor Bro Morgannwg yn gyffredinol ac felly mae Cynrychiolwyr y Cynghorwyr yn chwarae rhan bwysig.

Arweinwyr Grwpiau Gwleidyddol

Caiff Arweinwyr Grwpiau Gwleidyddol eu henwebu gan eu grwpiau gwleidyddol ac maent yn atebol i'w grwpiau gwleidyddol. Maent yn arwain eu grwpiau'n wleidyddol ac yn gweithredu fel arweinydd gwleidyddol a llefarydd ar ran eu grwpiau.

Maent yn rhoi arweiniad wrth herio polisiâu'r Cyngor yn adeiladol trwy arwain yn gryf ac yn bendant y gwaith o gydlynu polisiâu, strategaethau a gwasanaethau amgen.

Yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, mae gan Arweinwyr Grŵp ddyletswydd i hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau o'u grwpiau.

Mae'r rhestr bresennol o Arweinwyr Grwpiau i'w gweld ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/en/our_council/Council-Structure/councillors/Group-Leaders.aspx

1.5 Disgrifiad Rôl a Manyleb Person Cynghorydd Cyflwyniad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Disgrifiad Rôl Aelod Etholedig

Mae Aelod Etholedig (Cynghorydd) yn atebol i:

- Y Cyngor Llawn.
- Etholwyr ei ward; ac
- Etholwyr Bro Morgannwg yn gyffredinol.

Diben Cynghorydd yw cynrychioli a chefnogi cymunedau yn rhagweithiol:

- Cynrychioli buddion y ward.
- Bod yn eiriolwr dros y Cyngor yn y ward a'r cymunedau y mae'n eu gwasanaethu.
- Cyfathrebu â'r gymuned ar strategaethau'r Cyngor, ei bolisiau, ei wasanaethau a'i weithdrefnau.
- Cynrychioli etholwyr unigol a sefydliadau lleol, cynnal gwaith achos ar eu rhan a gwasanaethu pawb yn deg ac yn gyfartal.
- Cysylltu ag Aelodau Gweithredol (y Cabinet), Aelodau eraill o'r Cyngor, Swyddogion y Cyngor a sefydliadau partner i sicrhau bod anghenion cymunedau lleol yn cael eu nodi, eu deall a'u cefnogi; a
- Hyrwyddo goddefgarwch a chydlyniad mewn cymunedau lleol.

Mae Cynghorwyr hefyd yn gwneud penderfyniadau ac yn goruchwyllo perfformiad y Cyngor:

- Cymryd rhan mewn cyfarfodydd Cyngor Llawn, cyrraedd a gwneud penderfyniadau call a chytbwys, a goruchwyllo perfformiad.
- Helpu i wneud penderfyniadau call a chytbwys ar bwyllgorau a phaneli y gallent fod yn rhan ohonynt o bosibl.
- Glynu at egwyddorion democratiaeth a chyfrifoldeb ar y cyd wrth wneud penderfyniadau.
- Hyrwyddo a sicrhau effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn narpariaeth gwasanaethau'r cyngor a gwasanaethau cyhoeddus eraill.

Mae Cynghorwyr yn cynrychioli'r Cyngor:

- Ar gyrff allanol lleol fel penodai'r Cyngor.
- Ar gyrff partneriaeth lleol, gan hyrwyddo diddordeb cyffredin a chydweithredu er budd pawb.
- Ar gyrff cenedlaethol ac mewn digwyddiadau cenedlaethol, ac yn eiriolwr i'r Cyngor yn y rhain hefyd.

“...i sicrhau bod anghenion cymunedau lleol yn cael eu nodi, eu deall a'u cefnogi...”

1.5 Disgrifiad Rôl a Manyleb Person Cynghorydd (parhau)

Cyflwyniad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae'n hanfodol bod Cynghorwyr yn ystyried Llywodraethu Mewnol, Safonau Moesegol a Pherthnasoedd i:

- Hyrwyddo a chefnogi llywodraethu da'r Cyngor a'i waith.
- Cynnig arweinyddiaeth gymunedol a hyrwyddo dinasyddiaeth weithgar.
- Hyrwyddo a chefnogi llywodraeth agored a thryloyw.
- Cefnogi, a glynu wrth, berthnasau parchus, priodol ac effeithiol gyda chyflogeion y Cyngor.
- Glynu wrth God Ymddygiad Aelodau, Protocol Aelodau/Swyddogion a'r safonau ymddygiad uchaf mewn swydd gyhoeddus.

Nid yw Cynghorydd byth yn rhoi'r gorau i ddysgu ac mae'n cymryd cyfrifoldeb am ei Ddatblygiad Personol a'i Rôl i:

- Gymryd rhan mewn cyfleoedd Datblygu Aelodau a ddarperir i Aelodau gan yr Awdurdod.

Rhaid i Gyngorydd fod yn ymrwymedig i werthoedd ac egwyddorion canlynol y Cyngor sy'n rheoli ymddygiad Aelodau'r Cyngor:

• Anhunanoldeb.	• Gwrthrychedd wrth wneud penderfyniadau.
• Gonestrwydd.	• Cydraddoldeb a pharch.
• Uniondeb a phriodoldeb.	• Didwylledd.
• Dyletswydd i gynnal y gyfraith.	• Atebolrwydd.
• Stiwardiaeth.	• Arweinyddiaeth.

Manyleb Person Aelod Etholedig

Er mwyn cyflawni ei rôl fel y nodir uchod, mae angen y canlynol ar Gyngorydd effeithiol:

Wrth gynrychioli a chefnogi cymunedau:

- Sgiliau eiriolaeth da.
- Sgiliau rhyngpersonol.
- Uniondeb a'r gallu i roi ei farn ei hun i'r naill ochr a gweithredu'n ddiduedd.
- Y gallu i gyflwyno dadleuon perthnasol a rhesymegol.
- Sgiliau cyfathrebu da.
- Agwedd a pharodrwydd rhagweithiol i ddylunio a/neu gyfrannu at atebion yn hytrach nag atgyfeirio unigolion yn unig.

Wrth wneud penderfyniadau a goruchwyllo perfformiad y Cyngor:

- Gwybodaeth a dealltwriaeth o'r gyfraith, rheolau a chonfensiynau cyfarfodydd.
- Dealltwriaeth o gyd-destunau strategol, polisi a gwasanaethau ar gyfer penderfyniadau.
- Y gallu i herio syniadau a chyfrannu'n gadarnhaol at ddatblygu polisi.

1.5 Disgrifiad Rôl a Manyleb Person Cynghorydd (parhau)

Cyflwyniad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Wrth gynrychioli'r Cyngor:

- Sgiliau siarad cyhoeddus da.
- Sgiliau cyflwyno da.
- Y gallu i berswadio eraill a gweithredu'n onest.

Er mwyn cynnal lefel uchel o Lywodraethu Mewnol, Safonau Moesegol a Pherthnasau:

- Dealltwriaeth o rolau Swyddogion, Aelodau ac asiantaethau gwahanol.
- Parch at wahanol grwpiau ac unigolion, ac awydd i weithio gyda nhw.
- Gwybodaeth a dealltwriaeth o'r Cod Ymddygiad a Phrotocol Aelodau/Swyddogion.
- Gwybodaeth ac ymrwymiad i werthoedd y Cyngor.

Er mwyn rheoli ei Ddatblygiad Personol a'i Rôl ei hunan:

- Gallu asesu anghenion datblygu personol a'r rôl.
- Awydd a sgiliau i gymryd rhan mewn datblygiad.

Gwnaeth Cyngor Bro Morgannwg Ddatganiad Amrywiaeth mewn Democratiaeth y cytunwyd arno'n ffurfiol ar 26 Gorffennaf 2021. Mae'r datganiad yn nodi ymrwymiad cyhoeddus y Cyngor i wella amrywiaeth mewn democratiaeth, gan ddangos diwylliant agored a chroesawgar i bawb wrth hyrwyddo safonau ymddygiad o'r safon uchaf. Mae datganiad i'r wasg ynglŷn â'r datganiad i'w weld yma:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/press_and_communications/latest_news/2021/July/Vale-of-Glamorgan-Council-to-make-Diverse-Council-Declaration.aspx

Mae Adran 5 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn cynnwys gofyniad i Awdurdodau Lleol wneud darpariaeth, o fis Ebrill 2012, i bob Cynghorydd wneud Adroddiad Blynnyddol gwirfoddol ar ei weithgareddau, a chyhoeddi'r adroddiadau dan sylw.

Felly, gall Cynghorwyr gyflwyno adroddiad i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd sy'n manylu ar y swyddi yn y cyngor a gyda chyrff allanol y mae'r Cynghorydd wedi'u dal dros y flwyddyn ddinesig ddiwethaf yn ogystal â'i weithgarwch a'i gyflawniadau etholaethol, ei ddysgu a'i ddatblygu a'i flaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn i ddod.

Mae templed adroddiad ar gael i Gynghorwyr ar gais gan y Tîm Gwasanaethau Democrataidd a Chraffu ac mae adroddiadau a gyhoeddwyd yn flaenorol ar gael ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/councillors/Annual-Reports.aspx

"...diwylliant agored a chroesawgar i bawb wrth hyrwyddo safonau ymddygiad o'r safon uchaf."

2.6 Y Cyfansoddiad

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Cyfansoddiad Cyngor Bro Morgannwg yn cynnig dull pwysig o alluogi cynghorwyr, swyddogion, dinasyddion a rhanddeiliaid i ddeall sut mae'r Cyngor yn gwneud penderfyniadau a phwy sy'n gyfrifol am y penderfyniadau hynny.

Mae'n disgrifio'r amrywiol gyrrff sy'n rhan gyfansoddiad y Cyngor, eu swyddogaethau, aelodaeth, a rheoliadau gweithdrefnol ac felly mae'n ddogfen eithaf hir.

Diben y Cyfansoddiad yw:

- Galluogi'r Awdurdodi i roi arweinyddiaeth glir i'r gymuned mewn partneriaeth â dinasyddion, busnesau a sefydliadau eraill.
- Cefnogi'r gwaith o gynnwys dinasyddion yn y broses o wneud penderfyniadau awdurdod lleol.
- Helpu Cynghorwyr i gynrychioli eu hetholwyr yn fwy effeithiol.
- Galluogi penderfyniadau i gael eu gwneud yn effeithlon ac effeithiol.
- Creu ffordd effeithiol o ddwyn y rhai sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif yn gyhoeddus.
- Sicrhau na fydd unrhyw un yn adolygu neu'n craffu ar benderfyniad y buont yn rhan uniongyrchol ohono.
- Sicrhau bod y rhai sy'n gyfrifol am wneud penderfyniad yn adnabyddadwy i bobl leol a'u bod yn esbonio'r rhesymau dros y penderfyniad; a
- Darparu ffyrdd o wella'r gwaith o ddarparu gwasanaethau i'r gymuned.

Mae copi caled o'r Cyfansoddiad ar gael i'w archwilio yn Swyddfeydd y Cyngor ac mae fersiwn electronig ohono wedi'i gyhoeddi ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Constitution.aspx

Unwaith y bydd Aelod Etholedig wedi llofnodi ei Ddatganiad Derbyn Swydd, caiff ei gyflwyno â chopi electronig o'r Cyfansoddiad gan Swyddog Monitro'r Cyngor; sef Mrs Debbie Marles ar hyn o bryd. Bydd y Cyfansoddiad llawn ar gael i Gynghorwyr drwy'r ffolder 'How to Guides' all-lein ar fwrdd gwaith y Cyngor (gweler tudalen 5.32).

Mae'r Swyddog Monitro wedi ceisio gwneud y Cyfansoddiad mor glir a hawdd â phosibl i'w ddeall. Yn anochel, bydd pobl yn dehongli ystyr rhai rhannau yn wahanol ond mae Swyddogion y Gwasanaethau Democrataidd ar gael i drafod a chynnig cyngor ar y Cyfansoddiad fel bo angen (gweler y manylion cyswllt ar dudalen 1.1).

Yn unol ag Adran 45 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 21, mae'r Cyngor wedi llunio a chyhoeddi canllaw i'w Gyfansoddiad sydd ar gael ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/April-2022/22-04-25-Model-Constitution-Guide.pdf

Mae'r Cyfansoddiad wedi'i ddiweddarau i adlewyrchu cytundeb Cyngor Bro Morgannwg (ar 24 Ionawr 2022) ar y model llywodraethu a chyflawni interim ar gyfer gweithredu Cydbwyllgor Corfforaethol De-ddwyrain Cymru i gydymffurfio â gofynion Adran 74 o'r Ddeddf Llywodraeth Leol a Llywodraeth Leol. Deddf Etholiadau (Cymru) 2021. Dyma bellach adran 11 o'r Cyfansoddiad:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/June-2022/Section-11.pdf

2.7 Cyngor Llawn

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae gan Gyngor Bro Morgannwg 54 o Aelodau Etholedig (Cynghorwyr), y mae pob un ohonynt yn cynrychioli adran etholiadol, neu ward.

Felly, mae'r Cyngor Llawn yn gyfarfod ffurfiol o'r holl Gynghorwyr.

Yn ôl y gyfraith mae angen y Cyngor Llawn i wneud rhai penderfyniadau pwysig, gan gynnwys pennu cyllideb y Cyngor a'r Dreth Gyngor a chymeradwyo nifer o gynlluniau a strategaethau allweddol, sydd gyda'i gilydd yn ffurfio Fframwaith Polisi'r Cyngor.

Dyma enghreifftiau eraill o fusnes y Cyngor Llawn:

- Mabwysiadu a newid Cyfansoddiad y Cyngor.
- Penodi a diswyddo'r Arweinydd yn unol â'r Rheolau Sefydlog.
- Dod i gytundeb ynghylch a/neu ddiwygio Cylch Gorchwyl Pwyllgorau, penderfynu ar eu cyfansoddiad a phenodi pobl i wasanaethu arnynt. Mae hyn yn cynnwys Cyd-bwyllgorau Corfforaethol, Rheoleiddio, ac ar y Cyd fel y nodir yn adrannau 9 a 10 o Gyfansoddiad y Cyngor.
- Newid enw'r ardal neu ddyfarnu teitl rhyddid y Fwrdeistref Sirol;
- Pob mater sydd, yn ôl y gyfraith, i gael ei gadw ar gyfer y Cyngor e.e. penodi Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgorau amrywiol.

Cyfrifoldeb y Maer yw llywyddu yn ystod cyfarfodydd y Cyngor Llawn fel bod modd cyflawni ei fusnes yn deg ac yn effeithlon gan ystyried hawliau'r Cynghorwyr a budd y gymuned.

Mae'r Maer, fel Cadeirydd, yn sicrhau bod cyfarfod y Cyngor yn fforwm ar gyfer trafod materion sy'n peri pryder i'r gymuned leol a'r lle y gall Cynghorwyr, nad ydynt yn rhan o'r Weithrediaeth, ddwyn y Weithrediaeth a Chadeiryddion y Pwyllgorau i gyfrif.

Yn ystod Cyfarfodydd Llawn y Cyngor, mae Cynghorwyr yn gorfod dilyn rheolau gweithdrefn a dadlau penodol (gweler tudalen 3.20).

Yn ogystal â chlywed cwestiynau a godwyd gan Gynghorwyr, mae'r Cyngor Llawn hefyd yn derbyn cwestiynau gan y cyhoedd, ac yn rhoi atebion iddynt, yn unol â gweithdrefn gyhoeddedig y Cyngor.

“...mae'r Cyngor Llawn yn gyfarfod ffurfiol o'r holl Gynghorwyr.”

2.7 Cyngor Llawn (parhau)

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Gall unrhyw un sydd ar Gofrestr Etholiadol Bro Morgannwg neu sy'n drethdalwr neu'n drethdalwr annomestig i Gyngor Bro Morgannwg gyflwyno, ymlaen llaw, gwestiwn yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn yn unol â gweithdrefn gyhoeddedig y Cyngor. Mae manylion y weithdrefn i'w gweld ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/Public-Participation-at-Council-Meetings.aspx

Caiff unrhyw Gynghorydd ofyn unrhyw gwestiwn heb rybudd i'r Arweinydd, yr Aelod Cabinet perthnasol neu Gadeirydd Pwyllgor sy'n deillio'n uniongyrchol o adroddiad gan y Cabinet neu'r Pwyllgor ar Agenda'r Cyngor Llawn.

Os yw Cynghorydd yn dymuno gofyn cwestiwn mewn perthynas ag unrhyw fater y mae gan y Cyngor Llawn bwerau neu ddyletswyddau sy'n effeithio ar Fro Morgannwg, yna rhaid iddo gyflwyno ei gwestiwn o leiaf wythnos cyn cyfarfod y Cyngor Llawn.

Nodir y rhain yn adran pedwar Cyfansoddiad y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/June-2018/Section-4.pdf

Aelodau Cyfetholedig

Yn ogystal â Chynghorwyr (sy'n cael eu hethol i'r Cyngor gan y cyhoedd), efallai y bydd gan rai Pwyllgorau aelodau Cyfetholedig hefyd.

Mae'r rhain yn aelodau o'r cyhoedd (aelodau lleig) a benodir naill ai gan y Cyngor Llawn neu oherwydd deddfwriaeth berthnasol sy'n llywodraethu'r Pwyllgor penodol.

Gall aelodau cyfetholedig hefyd fod â sedd ar Bwyllgor i gynrychioli sefydliad allanol penodol.

Bydd gan rai aelodau Cyfetholedig hawliau pleidleisio ar Bwyllgor lle na fydd gan eraill a bydd y cylch gorchwyl ar gyfer y Pwyllgor wedi'i nodi yn yr achos hwn.

2.8 Y 'Cabinet' Gweithredol

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae'r Bwrdd Gweithredol yn cael ei adnabod yn fwy cyffredin fel y Cabinet.

Mae'r Cabinet yn cynnwys Arweinydd y Cyngor ac o leiaf ddau, ond dim mwy na naw, o Gyngorwyr eraill, a benodir gan yr Arweinydd.

Mae'r Arweinydd yn penderfynu ar faint ac aelodaeth y Cabinet a rôl a chyfrifoldebau pob Aelod Cabinet, gan gynnwys pa Aelod Cabinet fydd yn gweithredu fel Dirprwy Arweinydd yn absenoldeb yr Arweinydd.

Penodir y Cabinet i gyflawni holl swyddogaethau'r Cyngor nad ydynt yn gyfrifoldeb i unrhyw ran arall o'r cyngor ynghyd â gwneud penderfyniadau o fewn y fframwaith cyllideb a pholisi a bennwyd gan y Cyngor.

Cynhelir Cyfarfodydd y Cabinet bob pythefnos ar hyn o bryd.

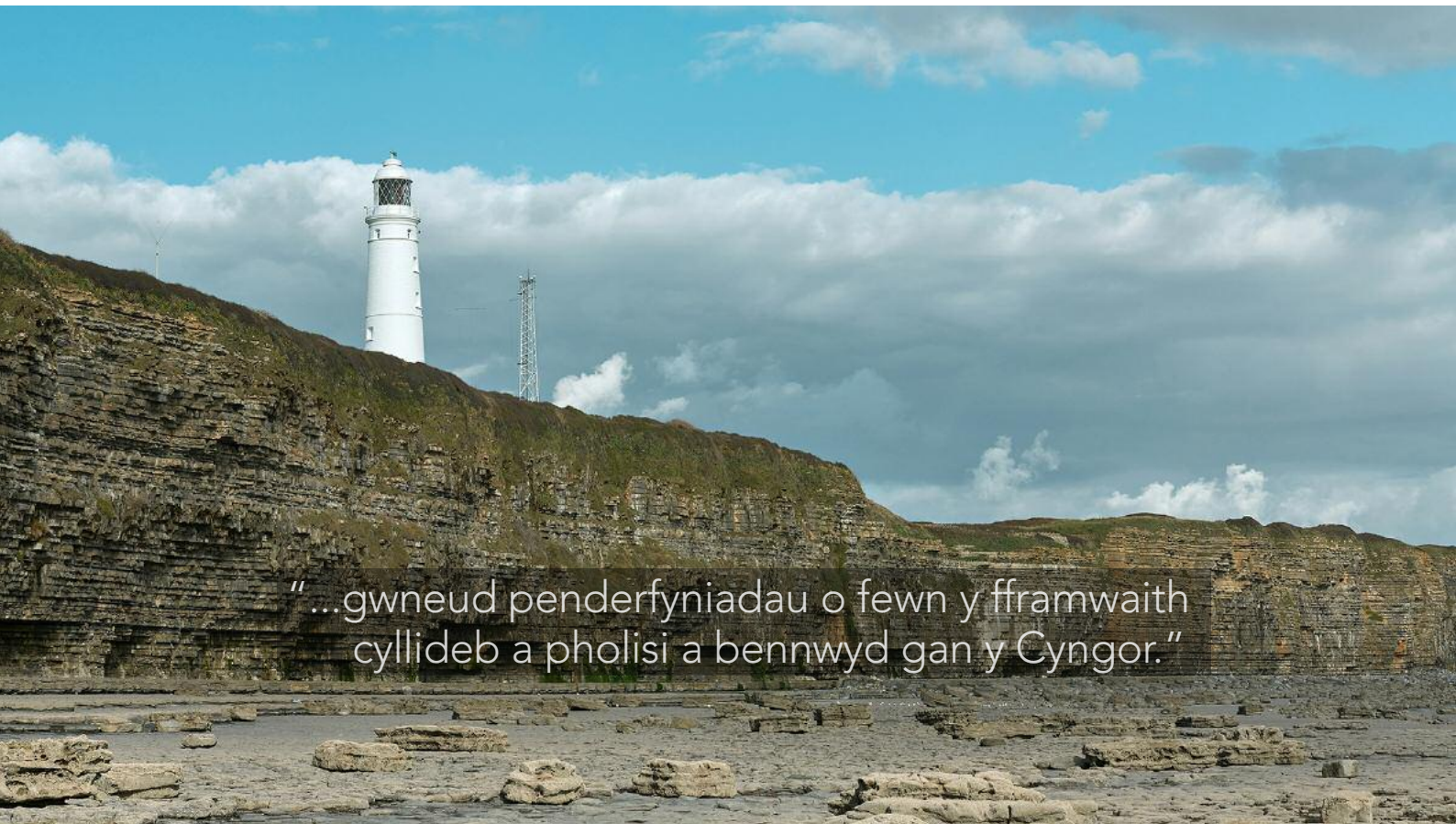
Mae'r Cabinet yn gweithio i Flaenraglen Waith (gweler tudalen 2.11) sy'n nodi adroddiadau y mae pob Aelod Cabinet yn disgwyl eu gweld yn y gwahanol gyfarfodydd Cabinet ar draws y flwyddyn ddinesig.

Cyn cynnal cyfarfod o'r Cabinet, anfonir yr agenda at bob un o'r 54 cynghorydd.

Gall yr holl Gyngorwyr ac Aelodau'r Cyhoedd arsylwi cyfarfodydd y Cabinet oni bai bod y mater dan sylw yn cael ei ystyried yn gyfrinachol. Ar gyfer materion cyfrinachol, bydd yn ofynnol i Aelodau'r Cyhoedd adael y cyfarfod.

Yn dilyn cyfarfod o'r Cabinet, cofnodir y penderfyniadau ar ffurf cofnodion. Cyn gynted ag y caiff cofnodion y cyfarfod eu cymeradwyo, cânt eu hanfon at bob un o'r 54 cynghorydd. Yna caiff unrhyw Gynghorydd gyfle i "alw i mewn" eitem i'w harchwilio ymhellach (gweler tudalen 2.13).

Cefnogir y Cabinet gan Swyddog Cabinet sydd wedi'i leoli o fewn y Tîm Gwasanaethau Democrataidd.

"...gwneud penderfyniadau o fewn y fframwaith cyllideb a pholisi a bennwyd gan y Cyngor."

2.9 Trosolwg a Chraffu

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Egwyddor y broses benderfynu dull Cabinet a fabwysiadwyd gan Gyngor Bro Morgannwg yw, trwy wneud nifer bach o gynghorwyr yn gyfrifol am wneud penderfyniadau, y bydd y broses o wneud penderfyniadau yn gyflymach, yn effeithlon ac yn fwy atebol i'r rhai sy'n gwneud y penderfyniadau.

Fodd bynnag, mae angen sicrhau aelodau o'r cyhoedd bod y grŵp bach o Aelodau'r Cabinet yn gwneud penderfyniadau'n effeithiol ac yn gweithredu er lles gorau'r gymuned leol y maent yn ei gwasanaethu.

Ar hyn o bryd mae gan Gyngor Bro Morgannwg 5 Pwyllgor Craffu wedi'u penodi i ddylanwadu ar benderfyniadau a weir gan y Cabinet, er mwyn sicrhau bod barn ac anghenion y gymuned yn cael eu hystyried:

- Perfformio Corfforaethol ac Adnoddau
- Yr Amgylchedd ac Adfywio
- Byw'n Iach a Gofal Cymdeithasol
- Tai a Chymunedau Diogel
- Dysgu a Diwylliant

Gall dwyn y Cabinet i gyfrif olygu craffu ar benderfyniadau'r Cabinet ar nifer o wahanol gamau yn y broses gwneud penderfyniadau: cyn gwneud penderfyniadau, cyn iddynt gael eu gweithredu ac ar ôl iddynt gael eu gweithredu.

Ni ddylai dwyn y Cabinet i gyfrif fod yn ymwneud â herio – mae'n ymwneud yn fwy ag Aelodau nad ydynt yn rhan o'r Cabinet yn rhoi her "cyfaill beirniadol" i'r Cabinet a Deiliaid Portffolio unigol y Cabinet. Nid yw craffu'n ymwneud â herio unigolion na phersonoliaethau ond mae'n ymwneud â herio penderfyniadau a sicrhau gwelliant lle bo hynny'n bosibl.

Mae Pwyllgorau Craffu yn gwneud 'argymhellion' yn hytrach na 'phenderfyniadau' gan nad hwy yw uwch gorff penderfynu'r Cyngor.

Mae protocol sy'n nodi'r berthynas rhwng y Cabinet a Chraffu ar gael ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Scrutiny%20information/Protocols/21-05-12-Scrutiny-and-Cabinet-Roles-and-Responsibilities-Cabinet-Approved-Version-Welsh.pdf

Cynhelir Cyfarfodydd y Pwyllgor Craffu bob mis (ar wahân i fis Awst).

Mae'r gyfraith yn nodi bod yn rhaid cyhoeddi agenda ar gyfer pob cyfarfod o leiaf 3 diwrnod gwaith clir cyn (a heb gynnwys) dyddiad y cyfarfod. Mae Cyngor Bro Morgannwg yn cyhoeddi Agenda o leiaf 5 diwrnod clir cyn pob cyfarfod ac eithrio cyfarfodydd lle gall y cyhoedd gofrestru i siarad pan, yn yr achos hwnnw, rhoddir 6 diwrnod clir.

Ar ôl pob cyfarfod, rhaid cyhoeddi Hysbysiad o Benderfyniad a Chofnod Cyfarfod ar wefan y Cyngor.

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/minutes,_agendas_and_reports/minutes,_agendas_and_reports.aspx

2.9 Trosolwg a Chraffu (parhau)

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Rhaid i Hysbysiad o Benderfyniad fod ar gael i'r cyhoedd o fewn 7 diwrnod gwaith i'r cyfarfod (gan gynnwys diwrnod y cyfarfod) a nodi'r wybodaeth ganlynol:

- Enwau'r aelodau a ddaeth i'r cyfarfod, ac unrhyw ymddiheuriadau am absenoldeb.
- unrhyw fuddiannau a ddatganwyd (gweler tudalen 3.16).
- unrhyw benderfyniad a wnaed yn y cyfarfod, gan gynnwys canlyniadau unrhyw bleidleisiau, ond heb gynnwys unrhyw beth sy'n ymwneud â phenderfyniad a wnaed pan nad oedd y cyfarfod yn agored i'r cyhoedd am ei fod yn datgelu gwybodaeth gyfrinachol.

Mae Cofnod y Cyfarfod hefyd yn cynnwys y pwyntiau a restrir uchod yn ogystal â thrafodaeth a gafodd yn y cyfarfod. Cyhoeddir Cofnodion y Cyfarfod cyn gynted â phosibl yn dilyn y cyfarfod.

Manylion pellach yn ymwneud â Rheolau Gweithdrefn Mynediad at Wybodaeth ar gyfer Aelodau'r Cyhoedd a Gellir dod o hyd i Gyngorwyr yn adran 15 o Gyfansoddiad y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/June-2022/Section-15.pdf

Gall pob cynghorydd, ac eithrio aelodau'r Cabinet, fod yn aelodau o'r Pwyllgor Craffu.

Gall Aelodau'r Cabinet fynychu Cyfarfodydd Craffu yn rheolaidd i ateb cwestiynau am benderfyniadau a wneir, neu y bwriedir eu gwneud, sydd yn unol â'u Portffolio Cabinet.

Gellir cyflwyno adroddiadau i Bwyllgor Craffu trwy un o'r llwybrau canlynol:

- Adroddiad a gyfeiriwyd at Bwyllgor Craffu gan y Cabinet i'w ystyried;
- Adroddiad a gyflwynwyd yn uniongyrchol i Bwyllgor Craffu fel rhan o'i Flaenraglen Waith (gweler tudalen 2.11);
- O ganlyniad i'r weithdrefn 'Galw i Mewn' (gweler tudalen 2.13);
- O ganlyniad i eitem "Cais am Ystyriaeth" a gyflwynwyd gan Aelod (gweler tudalen 2.14) neu
- ar ffurf cyfeiriad gan Bwyllgor Craffu arall neu Bwyllgor arall.

Yn ogystal ag Aelodau'r Pwyllgor Craffu ac Aelodau'r Cabinet, bydd Uwch Swyddogion sy'n gyfrifol am faes gwasanaeth ar gyfer pwnc eitem ar yr agenda sy'n cael ei thrafod hefyd yn mynychu Cyfarfodydd Craffu i gyflwyno adroddiad eitem ar yr agenda ac i ateb cwestiynau neu i roi cyngor ynghylch agweddau gweithredol ar wasanaeth penodol. Bydd hyn yn galluogi Aelodau i holi Swyddogion am effaith debygol unrhyw benderfyniadau a wneir gan y Cabinet ac i Aelodau gasglu mwy o ddealltwriaeth ynghylch y rhesymau pam y cytunwyd ar gamau gweithredu. Bydd aelodau Pwyllgor Craffu hefyd yn gallu holi Swyddogion am faterion sy'n effeithio ar berfformiad gwasanaeth penodol ac i ofyn am ragor o fanylion am yr adnoddau sydd ar gael yn y gwasanaeth hwnnw.

Rôl yr Uwch Swyddog fydd cynorthwyo'r Pwyllgor trwy ddarparu cyngor proffesiynol a sicrhau mynediad i wybodaeth a phersonél perthnasol. Fodd bynnag, pan fo'r eitem agenda yn ymwneud â "Galw i Mewn" ar gyfer penderfyniad gan y Cabinet, bydd yr Aelod Cabinet perthnasol yn ymateb i gwestiynau yn y lle cyntaf.

"...i ateb cwestiynau neu i roi cyngor ynghylch agweddau gweithredol ar wasanaeth penodol."

2.9 Trosolwg a Chraffu (parhau)

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Yn ogystal â Chyfarfod Pwyllgor Craffu ffurfiol, gall Pwyllgor Craffu hefyd ddewis sefydlu Gweithgor Gorchwyl a Gorffen sy'n galluogi aelodau'r Pwyllgor Craffu i ymchwilio a chraffu ar fater sy'n peri pryder i'r gymuned yn fanylach y tu allan i ffiniau'r cyfarfod ffurfiol. Unwaith y bydd aelodau'r gweithgor wedi cwblhau eu gwaith, byddant yn cyflwyno adroddiad i'r Pwyllgor Craffu a allai yn ei dro ddewis gwneud argymhellion i'r Cabinet i'w hystyried.

Rhaid i Bwyllgorau Craffu adrodd yn flynyddol i'r Cyngor am eu gwaith a chyflwyno argymhellion ar gyfer rhaglenni gwaith i'r dyfodol a diwygio dulliau gweithredu os yw'n briodol.

Mae Cyngor Bro Morgannwg wedi ymrwymo i gynnwys trigolion a rhanddeiliaid allweddol eraill wrth wneud penderfyniadau. 'Gweithio gyda'n cymunedau ac ar eu cyfer' yw un o'r pedwar amcan a nodwyd yng Nghynllun Corfforaethol 2020-25. Mae Rhan 3 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn canolbwyntio ar hyrwyddo mynediad i lywodraeth leol. Mae'r Ddeddf yn sefydlu dyletswydd i annog pobl leol i gymryd rhan mewn gwneud penderfyniadau a gofyniad bod awdurdodau lleol yn cyhoeddi strategaeth cyfranogiad y cyhoedd, yn ymgynghori arni ac yn ei hadolygu'n rheolaidd o 5 Mai 2022. Mae Strategaeth Cyfranogiad y Cyhoedd y Cyngor ar gael ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/achieving_our_vision/Public-Participation-Strategy.aspx

Mae'r Cyngor yn cydnabod y gall aelodau o'r cyhoedd wneud cyfraniad pwysig a bod yn ffynhonnell werthfawr o wybodaeth. Felly, mae'r Cyngor yn annog y cyhoedd i gymryd rhan weithredol ym mhroses graffu'r Fro.

Gall aelod o'r cyhoedd ymgysylltu â'r broses Graffu yn y ffyrdd canlynol:

- 1) cofrestru i siarad mewn cyfarfod Pwyllgor Craffu,
- 2) anfon sylwadau ysgrifenedig at Gynghorwyr eu hystyried yn ystod cyfarfod,
- 3) cyflwyno sylw neu gwestiwn i'w ystyried gan Bwyllgor Craffu mewn perthynas ag eitem ar agenda cyfarfod sydd eisoes wedi'i chyhoeddi,
- 4) cyflwyno cais i ystyried pwnc mewn cyfarfod o'r Pwyllgor Craffu perthnasol yn y dyfodol yn unol â blaenoriaethau'r Cyngor.

Mae Canllaw i Siarad Cyhoeddus yn y Pwyllgor(au) Craffu ar gael ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Public-Speaking-Guides/21-07-26-%-Updated-Guide-for-Speaking-at-Scrutiny-Committees-as-approved-by-Full-Council-26-07-21-Welsh.pdf

2.9 Trosolwg a Chraffu (parhau)

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Ffurflen 'Cais am Ystyriaeth' Craffu hefyd ar gael ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/scrutiny/scrutinyupdate.aspxMeetings.aspx

Mae Adran 7 o Gyfansoddiad y Cyngor yn rhoi mwy o fanylion am Swyddogaeth Graffu'r Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/June-2018/Section-7.pdf

2.10 Pwerau Dirprwyedig a Rheolau Gweithdrefn Ariannol

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Y broses gwneud penderfyniadau arferol ar gyfer y Cyngor, ar y cyfan, yw drwy Gyfarfodydd y Cabinet a/neu'r Cyngor Llawn a'r pwyllgorau eraill hynny sy'n ymdrin â materion Cynllunio neu Drwyddedu, er enghraifft, ond mae rhai amgylchiadau a fydd yn caniatáu i benderfyniad gael ei wneud heb i'r mater gael ei gyflwyno i'r cyrff uchod ymlaen llaw neu o gwbl:

Pwerau Dirprwyedig

Caiff gwaith holl staff Cyngor Bro Morgannwg a gweithrediad beunyddiol y sefydliad ei reoli gan Brif Swyddogion y Cyngor:

Mae'r Prif Swyddogion wedi'u rhannu'n Gyfarwyddwyr, Penaethiaid Gwasanaeth a Rheolwyr Gweithredol. Fel rheolwyr gwasanaeth maent yn gwneud argymhellion i'r Cabinet, y Cyngor a phwyllgorau perthnasol eraill ac yn atebol iddynt.

Er mwyn darparu dull ymarferol o reoli ariannol a gweithredol ledled y Cyngor, mae Prif Swyddogion wedi cael pwerau penodol ar ffurf Dirprwyaethau Swyddogion.

Mae'r pwerau dirprwyedig hyn wedi'u nodi yn Adran 26 o Gyfansoddiad y Cyngor a gellir eu diwygio o bryd i'w gilydd, ychwanegu atynt neu eu lleihau er budd effeithlonrwydd gweithredol fel y penderfynir gan y Cabinet:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/November-2022/22-11-10-Section-26.pdf

Pwerau Brys y Prif Weithredwr

Mae gan y Prif Weithredwr bwerau dirprwyedig i weithredu ar unrhyw fater sydd, yn ei farn ef/hi, yn gofyn am weithredu ar unwaith ac nad yw'n cyfiawnhau cynnal cyfarfod arbennig o'r corff a fyddai fel arfer yn ystyried y mater, neu, nid oes digon o amser i gynnal cyfarfod oherwydd y natur frys.

Mae'n rhaid i'r Prif Weithredwr ymgynghori â'r Aelod Cabinet priodol cyn defnyddio ei bwerau brys ac os yw'r mater yn ymwneud â'r Cyngor mewn ymrwymadau ariannol ychwanegol, mae'n rhaid iddo/iddi hefyd ymgynghori â'r Arweinydd, y Swyddog Adran 151 a'r Prif Swyddog(ion) priodol.

Yn dilyn penderfyniad sy'n cael ei wneud o dan Bwerau Brys y Prif Weithredwr, mae'n rhaid rhoi gwybod am y penderfyniad i gyfarfod nesaf y Cabinet neu'r Cyngor Llawn fel y bo'n briodol.

Y Cabinet Gweithdrefn Penderfyniadau Brys

Os oes angen gwneud penderfyniad yn gyflym, a/neu'n ddarostyngedig i derfynau amser, a bod naill ai:

- dim amser i'r mater fynd gerbron Pwyllgor Craffu i'w ystyried cyn ei gyflwyno i'r Cabinet am benderfyniad; neu

2.10 Pwerau Dirprwyedig a Rheolau Gweithdrefn Ariannol (parhau) Gwneud Penderfyniadau Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

- bod angen i'r mater gael ei gyfeirio at y Cyngor Llawn gan y Cabinet ond nid oes amser i gynnal cyfarfod Craffu i ystyried y mater rhwng cyfarfod y Cabinet yn cael ei gynnal a chyfarfod y Cyngor Llawn yn cael ei gynnal;

yna caiff y Cabinet ddefnyddio'r weithdrefn Penderfyniadau Brys.

Oherwydd natur frys yr eitem a gan na all y Pwyllgor Craffu perthnasol ei hystyried, mae'n rhaid i Gadeirydd (neu Is-gadeirydd) y Pwyllgor Craffu perthnasol gytuno bod y penderfyniad yn fater o frys ac na ellir ei ohirio'n rhesymol cyn y gellir defnyddio'r weithdrefn hon.

Ar gyfer materion sy'n groes i gyllideb a/neu fframwaith polisi'r Cyngor neu'n eu diwygio, dim ond os nad yw'n ymarferol cynnull cyfarfod o'r Cyngor Llawn y gellir trin penderfyniad a bydd y sawl sy'n gwneud y penderfyniad yn darparu adroddiad llawn i gyfarfod nesaf y Cyngor sydd ar gael yn esbonio'r penderfyniad, y rhesymau drosto a pham y cafodd y penderfyniad ei drin fel mater o frys.

Bydd pob achos arall o'r Weithdrefn Penderfyniadau Brys sy'n cael ei defnyddio yn cael ei adrodd i'r Cabinet.

Rheolau Gweithdrefn Ariannol

Ceir manylion Rheolau Gweithdrefn Fframwaith Polisi a Chyllideb y Cyngor, Rheolau Gweithdrefn Ariannol a Rheolau Gweithdrefn Contract, yn adrannau 16 – 18 o Gyfansoddiad y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Constitution.aspx

"...bydd y sawl sy'n gwneud y penderfyniad yn darparu adroddiad llawn i gyfarfod nesaf y Cyngor sydd ar gael yn esbonio'r penderfyniad..."

2.11 Blaenraglenni Gwaith

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Blaenraglenni Gwaith yn gyfres o ddogfennau sy'n rhestru pynciau'r penderfyniadau y mae'r Cyngor Llawn, y Cabinet a'r Pwyllgorau Craffu yn bwriadu eu gwneud, yn ogystal â phryd y trafodir y materion hynny.

Nid yw'r amserlennu hwn ymlaen llaw yn atal materion brys neu anragweladwy rhag cael eu hystyried.

Mae pob un o'r cyrff uchod yn gyfrifol am eu Rhaglenni Gwaith eu hunain.

Paratoir Blaenraglenni Gwaith Blynnyddol ar ddechrau pob Blwyddyn y Cyngor ac fe'u hategir gan Raglenni Gwaith chwarterol wedi'u diweddaru drwy gydol y flwyddyn.

Mae'r Cabinet yn gweithio i Flaenraglen Waith Flynyddol fel y gall Cynghorwyr a'r Cyhoedd weld pa Adroddiadau y disgwylir iddynt gael eu cyflwyno i ba Gyfarfod Cabinet ar draws blwyddyn gyfan y Cyngor.

Mae Blaenraglen Waith y Cabinet yn ddogfen waith ac mae bob amser yn destun newid yn seiliedig ar flaenoriaethau newidiol a dyddiadau cyfarfodydd y Cabinet.

Felly, mae Swyddog y Cabinet yn monitro Blaenraglen Waith Flynyddol y Cabinet bob chwarter ac yn cynhyrchu fersiwn chwarterol o Flaenraglen Waith y Cabinet a gyhoeddir ar wefan y Cyngor ochr yn ochr â'r fersiwn Flynyddol.

Gan ddefnyddio Blaenraglen Waith Flynyddol y Cabinet, mae pob un o Bwyllgorau Craffu'r Cyngor yn adeiladu ei Flaenraglen Waith Flynyddol ei hun sydd hefyd yn cael ei diweddaru bob chwarter a'i chyhoeddi ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/scrutiny/scrutiny_committees.aspx

Yn ogystal ag adroddiadau penodol/untro y maes gwasanaeth sy'n dod o dan gylch gwaith pwyllgor craffu unigol, mae'r holl Flaenraglenni Gwaith Craffu hefyd yn cynnwys yr adroddiadau canlynol yn rheolaidd:

- Monitro'r Gyllideb
- Rheoli Perfformiad, a
- Tracio Argymhellion Craffu a Diweddariadau Rhaglenni Gwaith.

"...Nid yw'r amserlennu hwn ymlaen llaw yn atal materion brys neu anragweladwy rhag cael eu hystyried."

2.12 Calendr Corfforaethol Cyfarfodydd

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Blwyddyn y Cyngor yn ymestyn o 1 Mai i 30 Ebrill.

Cyhoeddir Calendr Corfforaethol o Gyfarfodydd bob blwyddyn (mis Ionawr fel arfer) sy'n nodi'r gwahanol gyfarfodydd pwyllgor o fewn blwyddyn nesaf y Cyngor sy'n dechrau ym mis Mai.

Mae tri math o gyfarfod:

- 1) Cyfarfod Blynyddol (gweler tudalen 1.3).
- 2) Cyfarfodydd Cyffredin – Cyfarfodydd a drefnwyd cyn y flwyddyn ddinesig fel y cytunwyd gan y Cabinet a Chadeirydd perthnasol y Pwyllgor; a
- 3) Chyfarfodydd Eithriadol – Cyfarfodydd a elwir ar sail ad hoc gan Gadeirydd y Pwyllgor yn ystod blwyddyn y cyngor.

Ni chynhelir cyfarfodydd fel arfer ym mis Awst na gwyliau academiaidd pythefnos y Pasg gan fod y rhain yn cael eu hystyried yn gyfnodau'r toriad.

Cynhelir y rhan fwyaf o'r cyfarfodydd gyda'r nos a bydd yr amser cychwyn yn cael ei nodi ar y calendr.

Unwaith y bydd y Cabinet wedi cytuno ar y calendr, caiff ei e-bostio at yr holl Aelodau Etholedig a'i lanlwytho i Wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/minutes,_agendas_and_reports/minutes,_agendas_and_reports.aspx

Mae Calendr Corfforaethol y Cyfarfodydd yn amodol ar unrhyw newidiadau yn y trefniadau yn y dyfodol ar gyfer cyfarfodydd a ystyrir yn briodol gan Faer y Cyngor neu Gadeirydd perthnasol y Pwyllgor.

Nid yw holl gyrff y Cyngor yn cael eu hadlewyrchu yn y Calendr Corfforaethol, fodd bynnag, bydd Swyddogion y Gwasanaethau Democraidd yn gallu rhoi cyngor ar ddyddiadau cyfarfodydd yn ôl y gofyn (gweler y manylion cyswllt ar dudalen 1.1).

2.13 Galw i Mewn

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Y broses Galw i Mewn yw'r mecanwaith a ddefnyddir gan unrhyw Gyngorydd Bro Morgannwg i ofyn i'r Pwyllgor Craffu perthnasol adolygu penderfyniad a wnaed gan y Cabinet ar yr amod nad yw'r penderfyniad yn ddarostyngedig i:

- Weithredu'r Weithdrefn Penderfyniadau Brys (gweler tudalen 2.10);
- Os oes angen i'r penderfyniad gael ei gadarnhau gan y Cyngor Llawn, neu
- Os yw'r mater eisoes wedi'i gyfeirio gan y Cabinet at Bwyllgor Craffu i'w ystyried.

Pan wneir penderfyniad gan y Cabinet, bydd y penderfyniad (ar ffurf cofnodion cyfarfod) yn cael ei gyhoeddi ar wefan y Cyngor. Mae hyn yn nodi dechrau'r cyfnod Galw i Mewn pan fydd gan gynghorwyr bum diwrnod gwaith, heb gynnwys y dyddiad cyhoeddi, i gwblhau Ffurflen Gais Galw i Mewn.

Os na dderbynnir ceisiadau Galw i Mewn erbyn diwedd y cyfnod Galw i Mewn, yna mae penderfyniad y Cabinet yn sefyll a gall Swyddogion weithredu ar y penderfyniad.

Os derbynnir cais Galw i Mewn yn ystod y cyfnod Galw i Mewn yna rhaid i Gadeirydd y Pwyllgor Craffu perthnasol ei dderbyn i ddechrau, gan y bydd y Pwyllgor Craffu perthnasol yn cael cyfle i drafod a gwerthuso rhinweddau penderfyniad y Cabinet. Rhaid i'r Pwyllgor Craffu perthnasol gyfarfod o fewn ugain diwrnod gwaith ar ôl derbyn y cais 'Galw i Mewn', heb gyfrif mis Awst.

Oni bai bod amgylchiadau esgusodol, byddai disgwyl i'r Aelod Cabinet perthnasol fynychu cyfarfod y Pwyllgor Craffu pan fydd cais 'Galw i Mewn' yn cael ei ystyried. Derbynnir, fodd bynnag, fod Swyddogion mewn sefyllfa well yn aml i gyflwyno gwybodaeth fanylach a arweiniodd at y penderfyniad ac ystyrir bod hyn yn dderbyniol, er mai'r sawl sy'n gwneud penderfyniadau ddylai gael ei ddal i gyfrif bob amser.

Nid yw'r cyhoedd yn gallu galw i mewn benderfyniad gan y Cabinet, dim ond Cynghorwyr Bro Morgannwg, felly dim ond ar adran MemberNet o StaffNet - system mewnruwyd y Cyngor - y mae'r Ffurflenni Cais Galw i Mewn ar gael.

"...yn cael cyfle i drafod a gwerthuso rhinweddau penderfyniad y Cabinet."

2.14 Ceisiadau i'w Hystyried

Gwneud Penderfyniadau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Adran 62 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor roi trefniadau ar waith i alluogi pawb sy'n byw neu'n gweithio yn ardal Bro Morgannwg i ddwyn i sylw'r Pwyllgor Craffu perthnasol eu barn ar unrhyw fater sy'n cael ei ystyried gan y Pwyllgor. Rhaid i Bwyllgor Craffu hefyd ystyried unrhyw farn a ddygir i'w sylw gan aelod o'r cyhoedd.

Felly gall **unrhyw** Gynghorydd unigol Bro Morgannwg ofyn i'r Pwyllgor Craffu perthnasol ystyried mater neu bwnc penodol drwy lenwi Ffurflen Gais am Ystyriaeth sydd i'w gweld ar MemberNet.

Gall aelodau'r Cyhoedd hefyd ymgysylltu â'r broses hon a gallant gael mynediad i'r ffurflen drwy'r ddolen ganlynol (gweler hefyd y dudalen ** 'Trosolwg a Chraffu'):

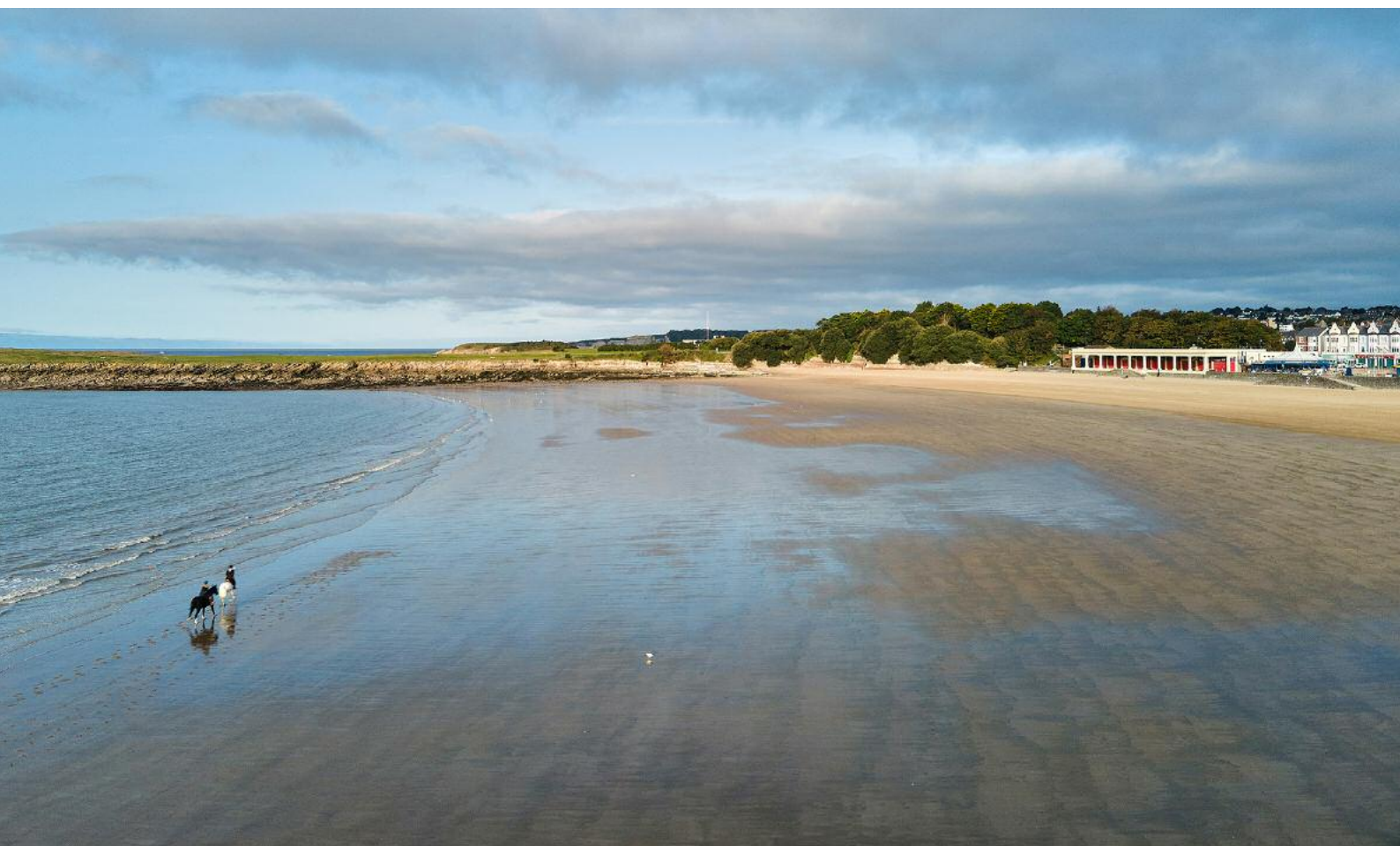
https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/scrutiny/scrutiny.aspx

Rhaid anfon pob Cais am Ystyriaeth at y Tîm Gwasanaethau Democrataidd a fydd yn rhannu'r cais gyda'r Cyfarwyddydd(ion) priodol sydd eu hangen i baratoi adroddiad i'w ystyried gan y Pwyllgor(au) Craffu perthnasol. Bydd copi o'r cais hefyd yn cael ei anfon at y Cadeirydd Craffu perthnasol er gwybodaeth.

Nid oes terfyn amser ar ba bryd y mae'n rhaid ystyried cais ond bydd y Swyddogion perthnasol a Chadeirydd y Pwyllgor yn gwneud popeth o fewn eu gallu i sicrhau bod y cais yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor cyn gynted â phosibl.

Galwad gan Gynghorydd i Weithredu

Mae Galwad y Cynghorydd i Weithredu yn fecanwaith ar gyfer galluogi Aelodau etholedig i gyfeirio materion Trosedd ac Anhrefn Lleol i'r Pwyllgor Craffu Cartrefi a Chymunedau Diogel. Dylai fod yn opsiwn "dewis olaf". Gall unrhyw Gynghorydd ofyn i eitem gael ei rhoi ar raglen y Pwyllgor Craffu i'w hystyried. Mae'r weithdrefn ar gyfer delio â Galwad i Weithredu wedi'i nodi yn y Cais gan Gynghorydd i Weithredu – Canllawiau i Gynghorwyr, sydd ar gael i Gynghorwyr ar StaffNet (mewnwyd fewnol y Cyngor).

3.15 Cod Ymddygiad

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Llywodraeth Leol effeithiol yn gofyn am safonau ymddygiad uchel i sicrhau bod y cyhoedd â ffydd yng ngwaith y Cyngor. Mae Adran 19 o Gyfansoddiad Cyngor Bro Morgannwg yn nodi'r safonau hynny, sut i'w cymhwyso a'r canlyniadau posibl i Gynghorwyr os nad ydynt yn cadw.

Rhaid i bob Cynghorydd gytuno i ddilyn Cod Ymddygiad Bro Morgannwg fel y nodir yng Nghyfansoddiad y Cyngor.

Gallai methu â dilyn y Cod Ymddygiad neu fethu cadw wrtho arwain at atal Cynghorydd o'i waith dros dro, ceryddu Cynghorydd yn ffurfiol neu ddiswyddo Cynghorydd.

Mae gan Aelodau Etholedig ddyletswydd gyfreithiol i weithredu'n foesebol a rhaid iddynt roi sylw i'r egwyddorion canlynol:

● Anhunanoldeb	● Gonestrwydd
● Uniondeb a Phriodoldeb	● Dyletswydd i gynnal y gyfraith
● Stiwardiaeth	● Gwrthrychedd wrth wneud penderfyniadau
● Cydraddoldeb a pharch	● Bod yn agored
● Atebolrwydd	● Arweinyddiaeth

Mae'r Rheolau Cyffredinol y mae angen i Aelod Etholedig eu dilyn dan y Cod fel a ganlyn:

- Hyrwyddo cydraddoldeb,
- Trin pobl eraill gyda pharch a'u hystyried,
- Peidio â bwlio nac aflonyddu ar bobl,
- Peidio â chyfaddawdu didueddrwydd swyddogion,
- Peidio â datgelu gwybodaeth gyfrinachol,
- Peidio ag atal mynediad at wybodaeth,
- Peidio â dwyn anfri ar eich swyddfa neu'ch awdurdod,
- Rhoi gwybod am achosion o dorri'r cod i'r Swyddog Monitro,
- Rhoi gwybod am ymddygiad y credir ei fod yn cynnwys ymddygiad troseddol neu sy'n debygol o'i gynnwys,
- Peidio â gwneud cwynion blinderus,
- Cydweithredu ag ymchwiliadau,
- Peidio â defnyddio eu safle'n amhriodol,
- Peidio â chamddefnyddio adnoddau'r awdurdod,
- Gwneud penderfyniadau'n wrthrychol,
- Ystyried cyngor a roddir gan swyddogion a rhoi rhesymau am beidio â'i gymryd,
- Cydymffurfio â'r gyfraith a rheolau'r awdurdod ynghylch treuliau a
- Peidio â derbyn unrhyw roddion neu letygarwch (gweler tudalen 3.17) a fyddai'n eich rhoi o dan rwymedigaeth neu'n ymddangos fel pe baent yn gwneud hynny.

Mae gan y Cyngor hefyd 'Brotocol Safon Ymddygiad a Ddisgwylir gan Aelodau' sy'n nodi'r ymddygiad sy'n dderbyniol ac yn annerbyniol rhwng Cynghorwyr. Mae'n sefyll ochr yn ochr â'r Cod ac yn llenwi'r bwlch rhwng ymddygiad nad yw ynddo'i hun yn ddifrifol o bosibl, ond sy'n creu amgylchedd annymunol rhwng Aelodau, ac ymddygiad sy'n agosáu at y trothwy ac sy'n ddigon difrifol i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (gweler tudalen 3.18) gynnal ymchwiliad.

“Mae gan Aelodau Etholedig ddyletswydd gyfreithiol i weithredu'n foesebol...”

3.15 Cod Ymddygiad

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Cysylltiadau Aelodau a Swyddogion

Mae Cynghorwyr a Swyddogion yn weision i'r cyhoedd, ac maent yn angenrheidiol i'w gilydd. Ond mae eu cyfrifoldebau'n wahanol. Mae cynghorwyr yn atebol i'r etholwyr ac maent ond yn gwasanaethu cyhyd ag y bydd eu cyfnod yn y swydd yn para. Mae swyddogion yn atebol i'r Cyngor. Maent yn rhoi cyngor i Gynghorwyr a'r Cyngor ac yn cyflawni gwaith y Cyngor dan gyfarwyddyd a rheolaeth y Cyngor, ei bwyllgorau a'i is-bwyllgorau.

Mae Adran 22 o Gyfansoddiad y Cyngor yn nodi'r Protocol Aelodau a Swyddogion sy'n cynnig cyfres o egwyddorion i arwain Aelodau a Swyddogion y Cyngor wrth ddelio â'i gilydd:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/November-2022/22-11-10-Section-22.pdf

Y Pwyllgor Safonau

Mae gan Bwyllgor Safonau'r Cyngor y rolau a'r swyddogaethau canlynol mewn perthynas â Chynghorwyr, Aelodau Cyfetholedig a Chynrychiolwyr Eglwysi a Rhiant Lywodraethwyr:

- (a) hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel Cynghorwyr,
- (b) cynorthwyo'r Cynghorwyr i lynu wrth God Ymddygiad yr Aelodau,
- (c) cynghori'r Cyngor ar fabwysiadu neu adolygu Cod Ymddygiad yr Aelodau,
- (d) monitro'r gwaith o weithredu Cod Ymddygiad yr Aelodau,
- (e) cynghori, hyfforddi neu drefnu i hyfforddi Cynghorwyr ar faterion yn ymwneud â Chod Ymddygiad yr Aelodau,
- (f) rhoi eithriadau i Gynghorwyr o ofynion sy'n ymwneud â buddiannau a nodir yng Nghod Ymddygiad yr Aelodau,
- (g) ymdrin ag unrhyw adroddiadau o dribiwnlys achos neu dribiwnlys achos dros dro, ac unrhyw adroddiad gan y Swyddog Monitro ar unrhyw fater a gyfeirir at y swyddog hwnnw gan yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus,
- (h) cyflawni (a) i (g) uchod mewn perthynas â Chynghorau Cymunedol yn gyfan gwbl neu'n bennaf yn ei ardal ac aelodau'r Cynghorau Cymunedol hynny; a
- (i) throsolwg o ymdrin â chwynion ac ymchwiliadau'r Ombwdsmon.
- (j) gwneud Adroddiad Blynyddol i'r Cyngor Llawn yn disgrifio sut y cyflawnwyd swyddogaethau'r Pwyllgor yn ystod y flwyddyn ariannol;
- (k) monitro cydymffurfiaeth arweinwyr gwleidyddol â'r dyletswyddau uchod a darparu cyngor, hyfforddiant neu drefnu i hyfforddi arweinwyr grwpiau gwleidyddol.

Mae adran 8 o Gyfansoddiad y Cyngor yn nodi cylch gorchwyl llawn y Pwyllgor Safonau:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/May-2021/Section-8.pdf

3.16 Datgan Buddiannau

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Rhaid i'r cyhoedd fod yn hyderus bod Cyngorwyr yn gwneud penderfyniadau er lles y cyhoedd ac nid er eu budd eu hunain. Felly, os oes gan Gyngorydd fuddiant, rhaid iddo ei ddatgan.

Buddiant yw unrhyw fath o fusnes neu ased y gellid ystyried ei fod yn dylanwadu ar benderfyniad Cyngorydd.

Mae Adran 19 (rhan 3) o Gyfansoddiad y Cyngor yn nodi:

- y mathau gwahanol o fuddiannau,
- o dan ba feini prawf y mae buddiannau'n bodoli,
- y broses ddatgan ar gyfer Cyngorwyr,
- sut y mae'n rhaid cofrestru buddiannau cyn cyhoeddi ac
- i ba raddau y gall cyngorydd gymryd rhan ym musnes y cyngor os oes ganddo fuddiant.

Ar ôl pob Etholiad Llywodraeth Leol, gofynnir i'r Aelodau Etholedig llwyddiannus lenwi Ffurflen Cofrestr Buddiannau a gyhoeddir wedyn ar wefan gyhoeddus y Cyngor ac sy'n parhau ar y wefan drwy gydol cyfnod y Cyngorydd yn y swydd:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/councillors/Register-of-Members-Interests.aspx

Os bydd busnes neu asedau Cyngorydd yn newid yn ystod ei gyfnod fel cyngorydd, yna rhaid iddo lenwi Ffurflen Newid Buddiant a gyhoeddir wedyn ochr yn ochr â'u Ffurflen Cofrestr Buddiannau wreiddiol ar wefan y Cyngor.

Os oes angen cyngor ar Gyngorydd ar unrhyw fater y mae'n credu allai fod yn fuddiant, yna rhaid i'r Cyngorydd gysylltu â Swyddog Monitro'r Cyngor.

Gall Swyddogion Gwasanaethau Democrataidd, ar ran y Swyddog Monitro, hefyd gynnig cyngor ar Fuddiannau Aelodau yn ystod Cyfarfodydd Pwyllgor. Rhaid i gyngorwyr ddatgan eu diddordeb mewn cyfarfod cyn gynted ag y byddant yn ymwybodol bod mater i'w drafod a rhaid iddynt gwblhau'r Ffurflen Datgan Buddiannau a ddarperir gan y Gwasanaethau Democrataidd.

Mae rhai Cyngorwyr hefyd wedi'u hethol i wasanaethu ar Gyngor Tref neu Gymuned yn ogystal, ac felly mae'n rhaid iddynt roi sylw dyledus i ddatganiadau o fuddiannau fel Aelod o Brif Gyngor a Chyngor Tref a Chymuned.

3.17 Cofrestru Rhoddion a Lletygarwch

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Rhaid i bob Cynghorydd, o fewn wyth diwrnod ar hugain o dderbyn unrhyw rodd, lletygarwch, budd materol neu fantais dros £25 neu gyfanswm o £100 dros flwyddyn o un ffynhonnell, roi hysbysiad ysgrifenedig i Swyddog Monitro'r Cyngor.

Yna bydd nodyn yn cael ei ychwanegu at y Gofrestr Rhoddion a Lletygarwch a gedwir gan y Swyddog Monitro.

3.18 Cwynion

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Gall unrhyw berson sy'n dymuno cyflwyno cwyn am Wasanaeth Bro Morgannwg wneud hynny drwy Weithdrefn Canmol a Chwyno Corfforaethol y Cyngor fel y nodir ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Complaints-and-Compliments.aspx

Dylai cynghorwyr, wrth ddelio â chwyn gan etholwr/y cyhoedd gyfeirio'r unigolyn at y weithdrefn gwyno uchod os na allant ddatrys y mater eu hunain.

Ar gyfer cwynion sy'n ymwneud â Chynghorwyr Bro Morgannwg, gall y person:

- Gysylltu â Swyddog Monitro'r Cyngor yn uniongyrchol, neu
- Gysylltu ag Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

Mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn annibynnol ar Gyngor Bro Morgannwg ac mae ganddo bwerau cyfreithiol i ymchwilio i gwynion am wasanaethau cyhoeddus a darparwyd gofal annibynnol yng Nghymru. Maen nhw hefyd yn ymchwilio i gwynion bod aelodau o gyrff llywodraeth leol wedi torri cod ymddygiad eu hawdurdod.

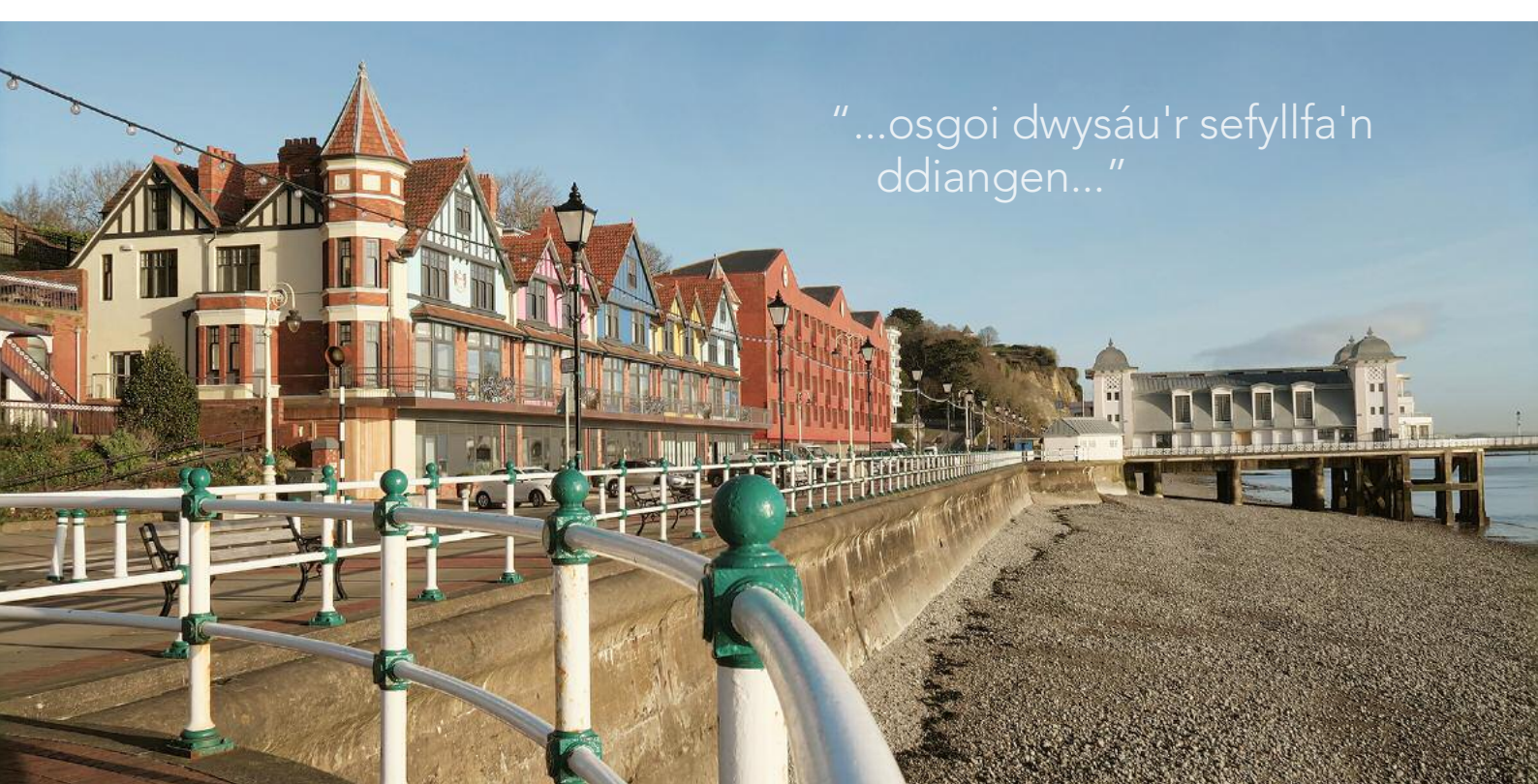
Os yw'r Ombwdsmon o'r farn bod cyfiawnhad dros gŵyn, yna byddant yn cyfeirio'r gŵyn at Bwyllgor Safonau'r Cyngor neu at dribiwnlys wedi ei gynnull gan Banel Dyfarnu Cymru yn dibynnu ar ddifrifoldeb y gŵyn.

Ar gyfer cyhuddiadau lefel isel yn ymwneud ag achosion o dorri Cod Ymddygiad Cyngor Bro Morgannwg a wneir gan Gynghorydd yn erbyn Cynghorydd arall, mae gan y Cyngor Weithdrefn Datrys Anghydfodau Lleol dan oruchwyliaeth Swyddog Monitro'r Cyngor. Prif amcanion y weithdrefn yw:

- datrys honiadau o dorri'r Cod a Phrotocol yn lleol ac yn gyflym,
- osgoi dwysáu'r sefyllfa'n ddiangen a allai effeithio ar berthnasod personol o fewn y Cyngor a niweidio enw da'r Cyngor,
- osgoi cynnwys yr Ombwdsmon yn ddiangen fel bod eu hadnoddau'n cael eu neilltuo i ymchwilio i gwynion mwy difrifol neu sydd wedi eu hailadrodd.

Mae manylion ynghylch y Weithdrefn Datrys Anghydfodau Lleol yn Adran 19 Cyfansoddiad y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/November-2022/22-11-10-Section-19.pdf

"...osgoi dwysáu'r sefyllfa'n ddiangen..."

3.19 Presenoldeb Aelodau

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae gan bob Cynghorydd hawl i fynychu unrhyw gyfarfod ffurfiol o'r Cyngor boed hynny'n Bwyllgorau, is-bwyllgorau neu'n Gabinet.

Mae gan Gynghorydd hawl i fynychu unrhyw Gyfarfod Pwyllgor ond nid oes ganddo hawl i gymryd rhan mewn trafodion, os nad yw'n aelod o'r Pwyllgor, heb ganiatâd y Pwyllgor.

Ni all Cynghorydd bleidleisio ar fater sy'n cael ei ystyried gan y Pwyllgor os nad yw'n aelod o'r Pwyllgor neu wedi datgan buddiant rhagfarnus (gweler tudalen 3.16).

Os yw Cynghorydd wedi methu â mynychu unrhyw gyfarfod o'r Cyngor am chwe mis yn olynol, yna bydd yn peidio â bod yn Aelod Etholedig o'r Cyngor.

Mae gan bob Cynghorydd Dudalen Aelod benodedig ar wefan y Cyngor sy'n cynnwys eu cofnod presenoldeb ar gyfer y Pwyllgor y cawsant eu penodi iddo yng Nghyfarfod Blyneddol y Cyngor neu ar ôl newid cynrychiolaeth grwpiau gwleidyddol ar Bwyllgor a wnaed ar gais arweinydd y grŵp perthnasol.

Bydd y Swyddog Gwasanaethau Democraidd sy'n bresennol ym mhob cyfarfod yn gwneud cofnod o ba Gynghorwyr sy'n bresennol, yn ogystal ag unrhyw ymddiheuriadau a roddir dros absenoldeb, ac yn defnyddio'r wybodaeth honno i ddiweddarau cofnodion ar-lein presenoldeb aelodau yn rheolaidd.

Gellir cynnal cyfarfodydd y Cyngor wyneb yn wyneb, o bell ar-lein neu drwy gymysgedd o'r ddau (hybrid). Ceir rhagor o fanylion am sut y cynhelir cyfarfodydd ym Mholisi Cyfarfodydd Aml-leoliad y Cyngor sydd ar gael ar wefan y Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Remote-Procedures-COVID-19/Multi-Location-Meetings-Policy-i.pdf

Pan fo cyfarfodydd yn cael eu cynnal wyneb yn wyneb, cynhelir y rhan fwyaf o'r cyfarfodydd yn adeilad y Swyddfa Ddinesig yng Nghanol Tref y Barri. Mae sawl ystafell gyfarfod wahanol yn yr adeilad ond y fwyaf yw Siambr y Cyngor. Yn y Siambr bydd yn ofynnol i Gynghorwyr ddefnyddio meicroffon i sicrhau bod pawb sy'n cymryd rhan yn gallu eu clywed.

Os caiff ei gynnal o bell, cynhelir y cyfarfod naill ai ar y Microsoft Teams neu Lwyfan CIVICO. Bydd pob Cynghorydd yn derbyn o leiaf gliniadur a ffôn symudol gan y Cyngor i'w cefnogi i gyflawni eu dyletswyddau drwy Microsoft Office a chael mynediad i'r ddau lwyfan (gweler tudalen 5.28). Aelod sy'n dymuno mynychu'r Swyddfeydd Dinesig e.e. o Siambr y Cyngor, er mwyn cael mynediad i/mynychu cyfarfod o bell, drwy ddefnyddio dyfais y Cyngor gan ddefnyddio rhwydwaith TGCh y Cyngor i ymuno â'r

3.19 Presenoldeb Aelodau (parhau)

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

cyfarfod wneud hynny, ond gofynnir iddynt hysbysu'r Gwasanaethau Democrataidd cyn y cyfarfod yn enwedig pan fydd cynhelir y cyfarfod fin nos fel y gellir hysbysu diogelwch yr adeilad.

Ar gyfer cyfarfod hybrid, bydd rhai cyfranogwyr wyneb yn wyneb yn yr un ystafell gyfarfod a bydd rhai mewn lleoliad gwahanol yn cymryd rhan drwy ddyfais electronig.

Mae'r rhan fwyaf o Gyfarfodydd y Cyngor yn cael eu ffrydio'n fyw drwy lwyfan CIVICO fel y gall unrhyw un wyllo'r cyfarfod yn fyw ar yr adeg y cynhelir y cyfarfod drwy glicio ar y hyperddolen briodol ar y Tudalen Gwe Cofnodion, Agendâu ac Adroddiadau'r Cyngor. Fodd bynnag, mae cyfarfodydd hefyd yn cael eu recordio i'w gwyllo ar alw yn ddiweddarach. Mae recordiadau diweddar ar gael ar alw drwy glicio ar y ddolen briodol ar Hafan CIVICO y Cyngor:

<https://civico.net/valeofglamorgan>

Mae recordiadau mwy hanesyddol ar gael drwy Sianel YouTube y Gwasanaethau Democrataidd:

<https://www.youtube.com/channel/UC1KDuJ63xoGQ0B8IKkcIHnQ>

O 1 Mai 2022, ar gyfer unrhyw gyfarfodydd sy'n cael eu ffrydio'n fyw, fel sy'n ofynnol o dan Ddeddf Lywodraeth ac Etholiadau Lleol (Cymru) 2021, rhaid i Gynghorwyr sy'n cymryd rhan gael eu gweld ar y sgrin wrth gymryd rhan weithredol yn ystod cyfarfod.

Gall rhai cyfarfodydd gynnwys gwybodaeth gyfrinachol neu eithriedig ac felly nid yw'r cyfarfodydd hyn yn cael eu recordio na'u ffrydio'n fyw. Cyfeirir at wybodaeth gyfrinachol ar agenda fel gwybodaeth 'Rhan Dau' (Rhan II).

Gall aelodau o'r cyhoedd fynychu'n bersonol ac arsylwi cyfarfodydd y Cyngor tra byddant yn cael eu cynnal. Mae'r cyfyngiadau Rhan II uchod hefyd yn berthnasol a phan fydd eitemau o'r fath yn cael eu trafod, gofynnir i'r cyhoedd adael y cyfarfod gan y Cadeirydd.

"Gall aelodau o'r cyhoedd fynychu'n bersonol ac arsylwi cyfarfodydd y Cyngor tra byddant yn cael eu cynnal."

3.20 Rheolau Trafod

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Adran 4 Cyfansoddiad y Cyngor yn nodi'r gwahanol reolau gweithdrefn a'r rheolau trafod y mae'n rhaid i Gynghorwyr gadw atynt yn ystod Cyfarfodydd y Cyngor megis:

- Sut i gynnig pwnc i'w drafod (cynnig) a phleidleisio yn ystod y cyfarfod ei hun a chyn y cyfarfod,
- Y gwahanol fathau o areithiau, pryd i'w gwneud ac am ba hyd,
- Sut i ddiwygio, newid neu dynnu cynnig yn ôl cyn pleidlais,
- Sut i ymddwyn yn ystod y cyfarfod ac annerch y Cadeirydd, a'r
- gwahanol fathau o bleidlais a'r broses ar gyfer y rhain.

Bydd pob Cynghorydd yn cael hyfforddiant ar Reolau Trafod fel rhan o'r Rhaglen Sefydlu a Datblygu Aelodau (gweler tudalen 3.21).

3.21 Rhaglen Sefydlu a Datblygu Aelodau

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i raglen barhaus o Ddatblygu Aelodau i gefnogi Cynghorwyr i gyflawni eu cyfrifoldebau ac ymgymryd â'u rôl/rolau o fewn y Cyngor drwy gydol eu tymor o 5 mlynedd.

Yn syth ar ôl pob Etholiad Llywodraeth Leol, cynhelir Digwyddiad Sefydlu Aelodau, a fydd yn cael ei ddilyn gan sesiynau datblygu pwnc-benodol ar ystod o feysydd pwnc perthnasol sy'n gysylltiedig â'r rolau a'r cyfrifoldebau amrywiol y bydd Cynghorwyr yn ymgymryd â hwy.

Unwaith y bydd unigolyn wedi'i gadarnhau fel Ymgeisydd ar gyfer Etholiad Llywodraeth Leol 2022, bydd yn derbyn e-bost/llythyr gan Bennaeth y Gwasanaethau Democrataidd yn gofyn iddo gadw lle yn un o Ddigwyddiadau Sefydlu Aelodau'r Cyngor. Bydd hyn yn sicrhau bod gan bob ymgeisydd llwyddiannus ddyddiadau/amseroedd y digwyddiad hanfodol hwn yn eu dyddiaduron cyn yr etholiad ac yn caniatáu i Swyddogion y Cyngor gynllunio'n briodol ar gyfer y digwyddiad, a gynhelir yn fuan ar ôl yr etholiad ei hun.

Bydd rhai o'r sesiynau datblygu pwnc-benodol yn agored i bob Cynghorydd, a bydd rhai'n gysylltiedig ag aelodau Pwyllgorau penodol (e.e. Cynllunio / Trwyddedu), er y byddai croeso mawr i Aelodau nad ydynt yn Aelodau o'r Pwyllgor hefyd.

Mae'r Cyngor wedi penderfynu y bydd rhai sesiynau yn hanfodol (gorfodol) ar gyfer Cynghorwyr newydd a rhai sy'n dychwelyd, naill ai ar gyfer pob Cynghorydd neu'r Cynghorwyr hynny a benodir i Bwyllgorau penodol.

Ar gyfer Pwyllgorau megis Cynllunio a Thrwyddedu, bydd angen i Gynghorwyr fod wedi mynychu'r hyfforddiant er mwyn cymryd eu sedd ar y Pwyllgor.

Mae'r Rhaglen Sefydlu a Datblygu Aelodau yn digwydd dros bedwar cam:

- **Phase 1** Dyma'r bythefnos gyntaf yn dilyn yr Etholiad Llywodraeth Leol ond cyn Cyfarfod Blynnyddol cyntaf y Cyngor [Mai]. Cynhelir y Digwyddiad Sefydlu Aelodau yn ystod y cam, hwn yn ogystal â sesiynau rhagarweiniol eraill.
- **Phase 2** Deufis arall [Mehefin a Gorffennaf] cyn Toriad Awst a'r cyfnod pan gynhelir y cyfarfodydd pwyllgor cyntaf.
- **Phase 3** Pedwar mis arall [Medi – Rhagfyr] hyd at ddiwedd y flwyddyn galendr - mae'n cwmpasu chwe mis cyntaf y flwyddyn ddinesig ers yr Etholiad Llywodraeth Leol.
- **Phase 4** Mae hwn yn gyfnod datblygu parhaus tan yr Etholiad Llywodraeth Leol nesaf yn seiliedig ar bynciau y mae'r Cynghorwyr yn gofyn amdanynt.

Cynigir dwy sesiwn ar gyfer pob pwnc seminar, un yn ystod y dydd ac un gyda'r nos, i sicrhau bod y Cynghorwyr ar gael, oni bai ei bod yn sesiwn a hwylusir gan gyflwynydd allanol neu fod ddim angen gwneud hynny oherwydd y nifer isel o Gynghorwyr y disgwylir iddynt fod yn bresennol.

3.21 Rhaglen Sefydlu a Datblygu Aelodau (parhau)

Cod Ymddygiad. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Gellir hwyluso sesiynau datblygu mewn amrywiaeth o ffyrdd. Gallant ddigwydd wyneb yn wyneb, naill ai mewn seminar neu weithdy, neu gael eu cyflwyno o bell drwy gyfarfod Microsoft Teams. Gellir eu cyflwyno hefyd mewn steil hunan-astudio, dysgu o bell ar ffurf e-fodiwl.

Bydd pob Cynghorydd yn cael manylion mewngofnodi ar gyfer offeryn dysgu ar-lein y Cyngor, iDev, yn y Digwyddiad Sefydlu Aelodau. Os oes angen i Gynghorydd gwblhau e-fodiwl (naill ai am y tro cyntaf neu fel cwrs gloywi), bydd y modiwl ar gael ar ei gyfrif iDev i'w gwblhau yn ei amser ei hun o fewn cyfnod penodol o amser.

Caiff unrhyw adnoddau a ddarperir yn ystod sesiynau datblygu naill ai eu lanlwytho i MemberNet neu eu storio ar gyfrif iDev y Cynghorydd yn dilyn y sesiwn er mwyn i'r Cynghorydd allu cael mynediad iddynt yn ei amser ei hun. Efallai y bydd sesiynau datblygu o bell hefyd yn cael eu recordio a bydd y recordiad ar gael ar yr Hyb Pwyllgorau.

Bydd Cynghorwyr yn cael cynnig cyngor a/neu gymorth TGCh arbenigol yn ôl yr angen drwy eu cyfnod yn y swydd (gweler tudalen 5.28).

Bydd Cynghorwyr hefyd yn cael eu gwahodd i fynychu digwyddiadau arddangos hanfodol i Aelodau sy'n digwydd ddwywaith y flwyddyn. Mae arddangosiadau Aelodau yn gyfle gwych i Gynghorwyr rwydweithio â Chynghorwyr eraill a chael y wybodaeth ddiweddaraf gan brif swyddogion am faterion sy'n effeithio ar wasanaethau'r cyngor; mae'r ddau beth yma'n helpu Cynghorwyr i ddarparu cyngor a gwybodaeth gywir i'w hetholwyr ward.

“Bydd Cynghorwyr yn cael cynnig cyngor a/neu gymorth TGCh arbenigol yn ôl yr angen...”

4.22 Cyflogau

Taliadau Cydnabyddiaeth i Aelodau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae holl Aelodau'r Cyngor yn cael cyflog sylfaenol. Mae hyn yn cwmpasu costau ffôn, TGCh a swyddfa'r holl Gynghorwyr ac mae'n cael ei adolygu'n flynyddol gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol.

Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol yn gyfrifol am bennu lefel y taliadau i aelodau etholedig cynghorau, awdurdodau parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub yng Nghymru. Mae'r Panel yn llunio adroddiad blynyddol sy'n nodi:

"O'r cychwyn cyntaf, mae'r Panel wedi dadlau'n gyson nad yw democratiaeth leol a llywodraethu gwasanaethau cyhoeddus lleol yn rhad ac am ddim ac na ddylai rhwystrau ariannol gyfyngu ar gyfle unrhyw un i gymryd rhan. Rhaid i gydnabyddiaeth ariannol fod yn ddigonol i annog a galluogi amrywiaeth o bobl barod ac abl. ymgymryd â llywodraethu lleol trwy rolau etholedig, penodedig neu gyfetholedig."

Adroddiad Blynyddol Chwefror 2022

Pan gyhoeddir Adroddiad Blynyddol y Panel, rhaid i'r Cyngor gydymffurfio â'r gofynion statudol a chymhwyso'r holl benderfyniadau perthnasol. Rhaid i swyddog priodol y Cyngor roi mecanweithiau ar waith i bob cynghorydd cymwys gael taliadau fel y'u pennir gan y Panel.

Ni ellir amrywio lefelau'r taliadau y mae gan Gynghorwyr hawl iddynt drwy bleidlais gan y Cyngor Llawn.

Bydd cynghorwyr sydd ag uwch rôl hefyd yn cael cyflog uwch, a elwir hefyd yn Lwfans Cyfrifoldeb Arbennig (LCA), sy'n cynnwys y cyflog sylfaenol. Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol yn adolygu Uwch Gyflogau bob blwyddyn. Ni all unrhyw Gynghorydd gael mwy nag un Uwch Gyflog.

Telir yr holl gyflogau a lwfansau i Gynghorwyr (gweler tudalen 4.22/23) yn fisol drwy gredyd banc uniongyrchol ac maent yn ddarostyngedig i'r didyniadau Treth ac Yswiriant Gwladol priodol. Gofynnir i Gynghorwyr gyflwyno manylion banc yn y Digwyddiad Sefydlu Aelodau.

Caiff unrhyw Gynghorydd ddewis ildio unrhyw ran o'i hawl i gyflog drwy ysgrifennu at Bennaeth y Gwasanaethau Democritaidd a fydd yn gwneud y trefniadau angenrheidiol.

Os caiff Cynghorydd ei atal dros dro neu ei atal yn rhannol o unrhyw gyfrifoldeb yn unol â Rhan III Deddf Llywodraeth Leol 2000 neu reoliadau a wneir dan y Rhan honno, bydd y rhan berthnasol o unrhyw gyflog sy'n daladwy dan Gynllun Lwfans Aelodau'r Cyngor mewn perthynas â'r cyfrifoldeb hwnnw yn cael ei hatal dros dro ac yn achos gorddaliad, ei thalu'n ôl i'r Cyngor.

4.22 Cyflogau (parhau)

Taliadau Cydnabyddiaeth i Aelodau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae angen i'r Cyngor gytuno ar Ddatganiad Cydnabyddiaeth Ariannol i Aelodau flynyddol, ei gyhoeddi a'i gynnal. Mae'r datganiad diweddaraf i'w weld drwy'r ddolen ganlynol:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Council-Structure/member_remuneration.aspx

Mae'r Datganiad Cydnabyddiaeth Ariannol i Aelodau yn nodi manylion taliadau penodol y mae'n bwriadu eu cyflwyno i Aelodau Etholedig ac Aelodau Cyfetholedig yn unol â'r lefelau taliadau a lwfansau cydnabyddiaeth a benderfynir gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol. Mae'n nodi sut y caiff Aelodau gydnabyddiaeth ariannol drwy dalu Cyflog Sylfaenol, Uwch Gyflog neu Gyflog Dinesig a ffioedd sy'n daladwy i Gynghorwyr ac Aelodau Cyfetholedig statudol. Mae'r Datganiad hefyd yn rhoi manylion y Lwfansau Gofal, Teithio a Chynhaliaeth sy'n gymwys.

Mae adran 27 Cyfansoddiad y Cyngor yn nodi manylion Cynllun Cyflog Aelodau'r Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/November-2022/22-11-10-Section-27.pdf

Gall cynghorwyr hawlio Lwfansau Teithio a/neu Gynhaliaeth pan fyddant yn ysgwyddo costau wrth gyflawni dyletswyddau cymeradwy fel Aelod o'r Cyngor.

Cyhoeddir yr holl hawliadau a wneir bob blwyddyn, ar gyfer y flwyddyn ddinesig flaenorol, ar wefan y Cyngor.

O ran Teithio, gofynnir i Gynghorwyr fod yn ymwybodol o ddewis y dulliau teithio mwyaf cost-effeithiol ac ecogyfeillgar ac fe'u hanogir i deithio gyda Chynghorwyr eraill. Ar gyfer teithio mewn car, beic modur, neu feic pedal, mae'r cyfraddau cenedlaethol (hawliadau milltired) ar gyfer milltired yn cael eu pennu gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol bob blwyddyn.

Mae Lwfansau cynhaliaeth yn daladwy pan fydd Cynghorydd yn cyflawni dyletswyddau y tu allan i ardal Bro Morgannwg a phennir y cyfraddau hefyd gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol bob blwyddyn. Cynghorir cynghorwyr i ymgynghori â'r Gwasanaethau Democrataidd/Swyddfa'r Cabinet i fanteisio ar drefniadau archebu canolog wrth drefnu llety dros nos y mae'n rhaid i'r Prif Weithredwr ac Arweinydd y Cyngor ei gymeradwyo ymlaen llaw drwy gyflwyno'r ffurflen briodol.

Rhaid i bob hawliad gyd-fynd â derbynebau perthnasol ar gyfer yr holl wariant gwirioneddol a ysgwyddir a'u cyflwyno i'r Swyddog perthnasol o fewn naw deg diwrnod. I Aelodau Cabinet y swyddog perthnasol i'r yw Swyddog y Cabinet. I'r Aelodau eraill, y swyddog perthnasol yw unrhyw Aelod o'r Tîm Gwasanaethau Democrataidd.

Mae'r union gyfraddau wedi'u nodi ar y Ffurflen Hawlio Teithio a Chynhaliaeth ar Hafan MemberNet yn ogystal â'r Rhestr Taliadau Cydnabyddiaeth Aelodau ddiweddaraf ar wefan y Cyngor.

Os caiff Cynghorydd ei atal dros dro neu ei atal yn rhannol o unrhyw gyfrifoldeb yn unol â Rhan III Deddf Llywodraeth Leol 2000 neu reoliadau a wneir dan y Rhan honno, bydd y rhan berthnasol o unrhyw lwfans sy'n daladwy dan Gynllun Lwfans Aelodau'r Cyngor mewn perthynas â'r cyfrifoldeb hwnnw yn cael ei hatal dros dro ac yn achos gordaliad, yn cael ei thalu'n ôl i'r Cyngor.

Gall Aelodau Cyfetholedig hefyd hawlio Lwfans. Aelod Cyfetholedig yw rhywun a benodir i bwyllgor neu is-bwyllgor ac sydd â hawliau pleidleisio ond nad yw'n Aelod Etholedig. Caiff y taliadau eu capio i ddeg diwrnod llawn y flwyddyn (h.y. 20 hanner diwrnod) ar gyfer pob pwyllgor y caiff ei gyfethol iddo ac fe'u gwneir yn fisol drwy gredyd banc uniongyrchol. Caiff unrhyw Aelod Cyfetholedig ddewis hepgor unrhyw ran o'i hawl i gael Lwfans neu ffi ac ni fydd ganddo hawl i hawlio os caiff ei atal dros dro neu ei atal yn rhannol o unrhyw gyfrifoldeb.

Mae adran 27 Cyfansoddiad y Cyngor yn nodi manylion Cynllun Lwfans Aelodau'r Cyngor:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/_Committee%20Reports/Committee%20Information/Constitution/November-2022/22-11-10-Section-27.pdf

"...gofynnir i Gynghorwyr fod yn ymwybodol o ddewis y dulliau teithio mwyaf cost-effeithiol ac ecogyfeillgar ..."

4.24 Ad-dalu Costau Gofal

Taliadau Cydnabyddiaeth i Aelodau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Os oes angen i Gynghorydd drefnu gofal ar gyfer plentyn neu oedolyn dibynnol fel y gall gyflawni ei ddyletswyddau swyddogol a chymeradwy fel Cynghorydd, gellir ei ad-dalu am gost y gofal hwnnw.

Mae taliad cost gofal yn berthnasol i ofal a ddarperir gan ofalwyr anffurfiol neu ffurfiol ar gyfer y canlynol:

- (a) plant dibynnol hyd at 15 oed; neu
- (b) plant dros 15 oed ac oedolion ar yr amod y gall y Cynghorydd ddangos bod angen goruchwyliaeth ar yr unigolyn dibynnol.

Ni wneir taliadau:

- i fwy nag un Cynghorydd neu Aelod Cyfetholedig mewn perthynas â gofal yr un plentyn neu ddibynnydd ar gyfer yr un cyfnod o ofal; neu
- i rywun sy'n rhan o aelwyd Aelod.

Dylid gwneud pob cais am Ad-daliad Costau Gofal yn ysgrifenedig i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, gan nodi amseroedd, dyddiadau a rhesymau dros hawlio drwy gwblhau'r 'Ffurflen Hawlio Ad-daliad Costau Gofal' a 'Ffurflen Derbynebau Costau Gofal' sydd ar gael ar MemberNet. Rhaid dangos derbynebau gan y gofalwr ar gyfer trefniadau gofal ffurfiol ac anffurfiol.

Absenoldeb Teuluol

Mae gan gynghorwyr hawl i gyfnod o absenoldeb teuluol, ac os ydynt yn bodloni'r amodau rhagnodedig, mae ganddynt hawl i fod yn absennol o gyfarfodydd y Cyngor.

Yn ystod cyfnodau o absenoldeb teulu, mae gan Gynghorwyr hawl i barhau i dderbyn Cyflog Sylfaenol waeth beth oedd eu cofnod presenoldeb yn ystod y cyfnod yn syth cyn yr absenoldeb teulu.

Bydd deiliad swydd â chyflog uwch yn gallu parhau i dderbyn ei uwch gyflog drwy gydol yr absenoldeb. Os yw'r Cyngor yn cytuno ei bod hi'n angenrheidiol penodi rhywun i gyflenwi yn ystod cyfnod absenoldeb teulu deiliad swydd â Chyflog Uwch, bydd y Cynghorydd sy'n cyflenwi'n gymwys am Gyflog Uwch.

Pan mae'r Cyngor yn cytuno i dalu am gyflenwi yn ystod absenoldeb am resymau teuluol, bydd yn rhoi gwybod i'r Panel Annibynnol ar Gydabyddiaeth Ariannol 14 diwrnod wedi dyddiad penderfynu ar y manylion, yn cynnwys enw'r swydd benodol a chyfnod y cyflenwi.

5.25 Cardiau Adnabod a Mynediad

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Bydd pob Cynghorydd yn derbyn cerdyn adnabod ffotograffig a chortyn corfforaethol yn ystod Digwyddiad Sefydlu'r Aelodau.

Ar gyfer Cynghorwyr newydd, bydd y llun ar y cerdyn yn cael ei dynnu yn ystod y digwyddiad ei hun. Ar gyfer Cynghorwyr sy'n dychwelyd, gallant ddewis defnyddio ffotograff blaenorol neu dynnu un newydd.

Mae'r cerdyn yn gerdyn rheoli mynediad ar gyfer adeiladau'r Cyngor yn ogystal â'r gwahanol beiriannau argraffu (gweler tudalen 5.29) sydd wedi'u lleoli o amgylch yr adeiladau.

Rhaid i gynghorwyr beidio, o dan unrhyw amgylchiadau, roi benthgyl eu Cerdyn Adnabod i unrhyw berson arall.

Mae'n bwysig, er diogelwch pawb, fod Cynghorwyr:

- yn arddangos eu bathodyn adnabod eu hunain wrth gyrraedd a symud o fewn adeiladau'r Cyngor,
- yn peidio â gadael i unrhyw un fynd i mewn i adeilad neu rannau diogel o'r adeilad gyda nhw oni bai bod gan yr unigolyn gerdyn adnabod y Cyngor hefyd,
- os ydynt yn gweithio ar eu pennau eu hunain yn yr adeilad ar ôl oriau swyddfa, yn rhoi gwybod i'r swyddog diogelwch adeiladau drwy brif ddesg y dderbynfa,
- os ydynt yn gweld rhywun nad ydynt yn ei adnabod mewn man diogel, peidio â mynd atynt, a rhoi gwybod yn lle i'r swyddog diogelwch adeiladu drwy brif ddesg y dderbynfa.

Rhaid i gynghorwyr roi gwybod os yw eu cerdyn adnabod wedi'i golli, ei ddifrodi neu ei ddwyn, o fewn 24 awr i sylweddoli hynny, fel y gellir rhoi un newydd, drwy gysylltu â'r Gwasanaethau Democrataidd.

Gofynnir i bob Cynghorydd gwblhau Arolwg Cydraddoldeb ac Amrywiaeth yn ystod y Digwyddiad Sefydlu Aelodau. Bydd hyn yn galluogi'r Tîm Gwasanaethau Democrataidd i nodi unrhyw anghenion mynediad neu symudedd a allai fod gan Gynghorwyr a chynnig cymorth a chynghor priodol.

5.26 Teithio i Safle Cyngor

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Ar 29 Gorffennaf 2019 cytunodd y Cyngor i ymuno â Llywodraeth Cymru a Chynghorau eraill ledled y DU i ddatgan 'argyfwng hinsawdd' byd-eang ac ar 26 Gorffennaf 2021 datganwyd Argyfwng Natur. Gwnaed y datganiadau mewn ymateb i ganfyddiadau adroddiad y Panel Rhynglywodraethol ar Newid yn yr Hinsawdd (IPCC) ac adroddiad y Rhwydwaith Bioamrywiaeth Cenedlaethol (NBN) i gydnabod y cysylltiad anorfod rhwng newid yn yr hinsawdd a cholli bioamrywiaeth.

Prosiect Sero yw ymateb y cyngor i'r argyfwng hwn o ran y newid yn yr hinsawdd. Maen nodi ymrwymiad y Cyngor i leihau ei allyriadau carbon i sero net erbyn 2030, ond mae uchelgais Prosiect Sero yn ehangach na lleihau allyriadau carbon y Cyngor yn unig. Mae'n cydnabod rôl y Cyngor fel arweinydd cymunedol a sut y gall weithio gydag eraill, eu cefnogi a'u dylanwadu drwy ei bolisiau a'i gamau gweithredu i wneud newidiadau ac ystyried eu heffaith ar yr amgylchedd.

Mae'r Cynllun Her Prosiect Sero yn manylu ar ddeunaw her sy'n seiliedig ar yr angen i'r Cyngor ddangos arweinyddiaeth gref, cyflawni ei gyfrifoldeb i genedlaethau'r presennol a chenedlaethau'r dyfodol a gwneud gwahaniaeth i'r amgylchedd yn awr. Mae rhagor o fanylion ar gael ar wefan y Cyngor:

<https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/living/Climate-Change/Project-Zero.aspx>

Cerdded, Beicio a Thrafnidiaeth Gyhoeddus

Mae Cyngor Bro Morgannwg yn gweithio i hyrwyddo a gwella cyfleoedd ar gyfer teithio llesol yn ardal yr awdurdod lleol ac mae rhagor o wybodaeth fel Mapiau Teithio Llesol ar gael i Aelodau'r Cyhoedd a Chynghorwyr ar wefan y Cyngor:

<https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/living/transportation/Active-Travel.aspx>

Mae'r Cyngor hefyd yn gweithredu Cynllun Beicio i'r Gwaith sy'n caniatáu i Gynghorwyr wneud arbedion ar gost beic ac ategolion newydd i gadw'n heini, lleihau straen, lleihau gwariant ar deithio, arbed amser teithio a lleihau allyriadau carbon. Bydd rhagor o wybodaeth am y cynllun yn cael ei rhoi i Gynghorwyr ar ddechrau eu tymor yn y swydd.

Gall y cynllunwyr teithiau canlynol hefyd gynorthwyo Cynghorwyr gyda'u trefniadau teithio:

<https://trc.cymru/cynllunio-taith>

<https://www.cardiffbus.com/plan-a-journey>

5.26 Teithio i Safle Cyngor (parhau)

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Parcio Ceir

Mae Parcio Ceir am ddim ar hyn o bryd ac mae ar gael ym mhob un o dri adeilad swyddfa mwyaf y Cyngor i Gynghorwyr fynychu cyfarfodydd (os ydynt yn dewis mynychu cyfarfod wyneb yn wyneb):

Dim ond Adeilad y Swyddfa Ddinesig yn y Barri sydd â 10 lle parcio dynodedig i Gynghorwyr, fodd bynnag, mae'r rhain ar sail y cyntaf i'r felin.

Mae'r holl Feysydd Parcio hefyd yn cael eu defnyddio gan Staff y Cyngor, felly gall parcio gymryd mwy o amser yn ystod oriau gwaith na gyda'r nos ac ar benwythnosau.

Gwybodaeth Ddefnyddiol am Deithio

Swyddfeydd Dinesig	Swyddfeydd y Dociau	Yr Alpau
Heol Holton Y Barri CF63 4RU	Subway Road Y Barry CF634RT	Alps Quarry Road Gwenfô CF5 6AA
Oriau Agor: Dydd Llun – dydd Gwener: 9am - 5pm Penwythnosau: Ar Gau	Oriau Agor: Dydd Llun – dydd Gwener: 9am - 5pm Penwythnosau: Ar Gau	Oriau Agor: Dydd Llun – dydd Gwener: 9am - 5pm Penwythnosau: Ar Gau
Llwybrau Bws Caerdydd: 93, 94, 95, 96A, 97A, 100 neu 304.	Llwybrau Bws Caerdydd: 88.	Llwybrau Bws Caerdydd: 96, 96A
Yr Orsaf Drenau Agosaf: Dociau'r Barri (BRD)	Yr Orsaf Drenau Agosaf: Dociau'r Barri (BRD)	Yr Orsaf Drenau Agosaf: Ddim ar gael ar y trênn.
Cyfleusterau eraill: ● Storio Beiciau ● Cawodydd ● manau parcio aml-feddiannaeth ● Mannau Parcio i'r Anabl	Cyfleusterau eraill: ● Storio Beiciau ● Cawodydd ● manau parcio aml-feddiannaeth ● Mannau Parcio i'r Anabl	Cyfleusterau eraill: ● Storio Beiciau ● Cawodydd ● Mannau Parcio i'r Anabl

5.27 Ystafelloedd Grwpiau Gwleidyddol

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae gan bob Grŵp Gwleidyddol ystafell gyfarfod ddynodedig ar lawr gwaelod isaf adeilad y Swyddfa Ddinesig.

Mae mynediad i'r ystafelloedd hyn drwy fynedfa gefn yr adeilad gan ddefnyddio Cerdyn Adnabod a Mynediad (gweler tudalen 5.25).

Mae croeso i gynghorwyr ddefnyddio'r ystafelloedd hyn pryd bynnag y bydd Adeilad y Swyddfa Ddinesig ar agor ac maen nhw'n fannau defnyddiol ar gyfer gweithio rhwng apwyntiadau.

Mae cyflenwad o De, Coffi a Diodydd Meddal hefyd ar gael ger ystafelloedd y grwpiau ar gyfer Cynghorwyr.

"...ar agor ac maen nhw'n fannau defnyddiol ar gyfer gweithio rhwng apwyntiadau."

5.28 Offer y Cyngor

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae'r Cyngor yn darparu offer priodol a weithredir gan Microsoft Office 365 i Gynghorwyr er mwyn eu helpu i ymgymryd â'u rolau a'u cyfrifoldebau amrywiol:

- **Cyfrifiadur y Cyngor** – Gliniadur cludadwy yw hwn a all gysylltu â rhwydwaith Bro Morgannwg o gartref yn ogystal ag yn adeiladau'r Cyngor.
- **Ffôn Symudol y Cyngor** – Ar gyfer gwneud galwadau, anfon negeseuon testun, a derbyn E-byst wrth fynd. Efallai y bydd cynghorwyr hefyd yn dewis cael mynediad i'w negeseuon e-bost Bro Morgannwg ar eu dyfais symudol bersonol os byddai'n well ganddynt weithredu un ffôn symudol yn unig a gwrthod dyfais symudol Bro Morgannwg.
- **Clustffonau Cyfarfod o Bell** – Clustffonau a meicroffon i gefnogi cynghorwyr i glywed a chael eu clywed yn glir yn ystod cyfarfodydd o bell.

Bydd offer yn cael ei roi i Gynghorwyr fel rhan o'r Digwyddiad Sefydlu Aelodau.

Gellir rhoi dyfeisiau eraill i Gynghorwyr, yn seiliedig ar eu hanghenion cymorth unigol, fel y nodwyd o'u hymateb i Arolwg Cydraddoldeb ac Amrywiaeth yr Aelodau wedi'i gwblhau ar ddechrau'r tymor.

Mae unrhyw ddyfeisiau a osodir yn parhau i fod yn eiddo i'r Cyngor a gofynnir i Gynghorwyr ddychwelyd yr offer ar ddiwedd eu tymor yn y swydd ar ôl derbyn cyfrifoldeb am y dyfeisiau ar ddechrau eu tymor yn y swydd.

Ni ddylid defnyddio offer a gwasanaethau'r Cyngor at ddefnydd personol nac unrhyw weithgaredd nad yw wedi'i awdurdodi fel rhan o ddisgrifiad swydd cynghorydd. Rhaid i gynghorwyr beidio â thynnu gwybodaeth y Cyngor o'r rhwydwaith a'i chopio i offer personol neu offer nad yw'n eiddo i'r Cyngor gan fod hyn yn cyflwyno risg ddifrifol o golli gwybodaeth a chamweddau i'r Cyngor.

Er mwyn cael mynediad i rwydwaith Bro Morgannwg o gartref, bydd angen cysylltiad WiFi band eang cartref ar Gynghorwyr. Mae'n ofynnol i gynghorwyr drefnu a phrynu eu gwasanaeth band eang eu hunain yn annibynnol, gan ddefnyddio darparwr o'u dewis, ac fe'u cynghorir i ddod o hyd i wasanaeth band eang cyflym iawn.

Bydd yn ofynnol i bob Cynghorydd ymrwymo'n ysgrifenedig y bydd yn arsylwi ac yn cydymffurfio â'r gweithdrefnau a'r protocolau a bennir gan y Cyngor sy'n llywodraethu'r defnydd o'i offer; y Cod Ymddygiad TGCh. Bydd Cynghorwyr yn cael copi o'r Cod ar ddechrau eu tymor yn y swydd.

Mae Strategaeth Ddigidol y Cyngor i alluogi cyfleoedd i wella drwy ddefnyddio TGCh yn arloesol, nawr ac yn y dyfodol, yn ogystal â nodi gweledigaeth y Cyngor ar sut y bydd yn ysgogi technolegau newydd i barhau i ddarparu gwasanaethau blaenoriaeth o ansawdd uchel ar gael ar wefan y Cyngor.

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/achieving_our_vision/Achieving-our-Vision.aspx

Gelwir gwasanaeth cymorth technegol y Cyngor yn Ddesg Gymorth TGCh a bydd pob Cynghorydd yn cael manylion cyswllt y gwasanaeth hwn fel rhan o'r Digwyddiad Sefydlu Aelodau.

Ar gyfer trafodaethau/cyfarfodydd anffurfiol, bydd Cynghorwyr yn defnyddio Microsoft Teams ac ar gyfer cyfarfodydd ffurfiol bydd ganddynt fynediad i Ateb Cyfarfod Hybrid y Cyngor; CIVICO. Darperir hyfforddiant ar y ddau blatfform hyn i Gynghorwyr ar ddechrau eu tymor yn y swydd a bydd cymorth parhaus ar gael ar gais drwy'r Tîm Gwasanaethau Democrataidd.

5.29 Argraffu Cyffredinol

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Yn 2018, diwygiodd y Cyngor ei strategaeth argraffu i leihau gwastraff argraffu a chostau dilynol. Arweiniodd hyn at roi argraffwyr cyffredinol mewn ardaloedd cymunedol ar draws y sefydliad a'i adeiladau swyddfa. Roedd y cam hwn hefyd yn cyd-fynd â chynllun her newid yn yr hinsawdd y Cyngor a lansiwyd yn 2021, 'Prosiect Sero,' i addasu i effaith newid yn yr hinsawdd a'i lliniaru.

Mae'r Cyngor yn cydnabod efallai na fydd Cynghorwyr yn gallu gweithio'n gwbl 'ddi-bapur' fodd bynnag, mae'n annog unigolion i weithio'n 'ddi-bapur' lle bo hynny'n bosibl.

Felly, mae pob Cynghorydd yn cael ei ethol yn awtomatig i dderbyn papurau cyfarfod yn electronig, yn hytrach nag ar ffurf copi caled, ond gallant ofyn i gopïau caled gael eu hanfon atynt yn y post neu eu dosbarthu i'w twll colomennod dynodedig trwy wneud cais ysgrifenedig i'r Pennaeth Gwasanaeth. Gwasanaethau Democrataidd.

Mae holl liniaduron y Cynghorwyr wedi'u gosod i'r argraffwyr cyffredinol. Mae hyn yn golygu y bydd yr holl ddogfennau a anfonir i'w hargraffu yn cael eu cadw ar gyfrif argraffu'r Cynghorydd am 48 awr nes iddynt gyrraedd unrhyw argraffydd yn yr adeilad i argraffu'r ddogfen.

"...annog unigolion i weithio'n 'ddi-bapur' lle bo hynny'n bosibl."

5.30 Gohebiaeth

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol y DU (GDPR)

Newidiodd y gyfraith ar Ddiogelu Data ar 25 Mai 2018. Mae Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol (GDPR) y DU yn gyfraith newydd ledled Ewrop a ddisodlodd Ddeddf Diogelu Data 1998 y DU (DDD 1998).

Mae GDPR y DU yn nodi'r gofynion o ran sut y bydd angen i sefydliadau ymdrin â data personol. Mae wedi cynyddu hawliau pobl y cedwir eu data (a elwir yn wrthrychau data yn y Ddeddf Diogelu Data) ac yn rhoi mwy o reolaeth iddynt dros yr hyn sy'n digwydd i'w data. Mae hefyd yn caniatáu i gosbau ariannol gael eu gosod ar unrhyw sefydliad sy'n torri'r hawliau hynny neu nad yw'n cydymffurfio â'r 'egwyddor atebolrwydd' – sy'n golygu yn y bôn bod angen i reolwyr data a phroseswyr data h.y. y Cyngor a'i Gynghorwyr roi mesurau technegol a sefydliadol ar waith i ddiogelu'r data sydd ganddynt rhag colled, mynediad heb awdurdod ac ati ac i sicrhau bod hawliau gwrthrychau data yn cael eu diogelu.

Rhaid i bob Cynghorydd gael ei gofrestru fel Rheolwr Data gyda Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth a thalu ffi. Bydd y Cyngor yn talu am y ffi a bydd ffurflenni cofrestru yn cael eu cwblhau yn fuan ar ôl yr etholiad.

Bydd Cynghorwyr yn:

- (1) Defnyddio data personol a ddarperir gan y cyngor yn yr un modd ag y byddai swyddogion y cyngor yn defnyddio data. Bydd swyddogion y Cyngor a'i gyflenwyr yn ddarostyngedig i reolaethau GDPR y DU.
- (2) Defnyddio deunydd gwaith achos personol yn ei fraint ei hun pan fyddant yn casglu neu'n cael data personol drwy gyfathrebu â'u preswylwyr.
- (3) Cael mynediad at, casglu a defnyddio data personol drwy eu hymgyrchu a'u actifadaeth wleidyddol – gyda neu heb ddefnyddio asiantau gwleidyddol neu bleidiau gwleidyddol os ydynt yn cynrychioli un.

Felly, fel Rheolwyr Data, rhaid i Gynghorwyr gydymffurfio â gofynion newydd GDPR y DU fel a ganlyn:

- Cadw cofnod o'u gweithgareddau prosesu, er mwyn dangos eu bod yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth.
- Rhoi Hysbysiad Preifatrwydd manylach pan fyddant yn casglu data personol.
- Sôn wrth wrthrychau data am eu hawliau.
- Bod â mesurau diogelwch priodol ar waith i ddiogelu data personol sydd ganddynt.
- Adolygu a dileu 'hen' ddata nad oes ei angen arnynt mwyach; a
- Rhoi gwybod am unrhyw achosion o dorri'r ddeddfwriaeth i'r Comisiynydd Gwybodaeth o fewn 72 awr.

Dim ond i ymateb i ymholiadau preswylwyr a rhoi sylw dyledus i gyfeiriadau e-bost swyddogol Bro Morgannwg y dylai cynghorwyr ddefnyddio eu cyfeiriad e-bost swyddogol

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Website-privacy-notice.aspx

Os oes gan Gynghorwyr unrhyw ymholiadau neu os oes angen cyngor arnynt ynglŷn â GDPR y DU yna gallant e-bostio: DPO@valeofglamorgan.gov.uk

5.30 Gohebiaeth (parhau)

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Gwasanaethau Post

Yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (Adran 43), mae gan y Cyngor ddyletswydd i gyhoeddi cyfeiriadau swyddogol ar gyfer pob Aelod Etholedig, yn rhai electronig a phost. Gall Aelodau nad ydynt yn dymuno gwneud eu cyfeiriad cartref yn gyhoeddus (ar yr amod eu bod yn bodloni gofynion Cod Ymddygiad yr Aelodau) ddefnyddio cyfeiriad Cyngor Bro Morgannwg.

Safonau'r Gymraeg

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i ddarparu gwasanaeth rhagorol i siaradwyr Cymraeg.

Yn y2015, cafodd Hysbysiad Cydymffurfio cyfreithiol gan Gomisiynydd y Gymraeg yn nodi pa Safonau sy'n berthnasol i'r Cyngor.

Er mwyn cyflawni'r 174 o safonau o fewn yr hysbysiad, datblygodd y Cyngor Gynllun Gweithredu cynhwysfawr sydd wedi ei gyhoeddi ar ei wefan:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/equalities/Welsh-Language-Standards.aspx

5.31 MemberNet

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae gan y Cyngor ei fewnrwyd ei hun o'r enw StaffNet a dyma'r hafan chwilio awtomatig ar gyfrifiaduron Cyngorwyr.

Felly, mae angen ei gysylltu â Rhwydwaith Preifat Rhithwir (VPN) Bro Morgannwg trwy gysylltiad rhyngwyd diogel er mwyn ei ddefnyddio.

O Hafan StaffNet, gall Cyngorwyr gael gafael ar y dogfennau a manylion cyswllt y Swyddogion y Cyngor, y bydd eu hangen arnynt i weithredu fel Cyngorydd.

Mae adran o StaffNet wedi'i theilwra'n benodol tuag at Gynghorwyr ac fe'i gelwir yn MemberNet. Mae tudalen mewnwyd MemberNet yn cynnwys gwybodaeth, dogfennau a chanllawiau pwysig i Gynghorwyr gyfeirio atynt pan fo'n gyfleus iddynt a chaiff ei ddiweddarau'n rheolaidd. Felly, mae'n ofynnol i Gynghorwyr ymweld â MemberNet yn rheolaidd.

5.32 Canllawiau Bwrdd Gwaith 'Sut i'

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Bydd gan bob Cynghorydd ffolder dogfennau 'Canllawiau Sut i' ar fwrdd gwaith eu cyfrifiadur Bro Morgannwg:

Mae'r ffolder hon yn cynnwys canllawiau, cyfarwyddiadau a dogfennau polisi i gefnogi Cynghorwyr i fynd i'r afael ag unrhyw faterion technegol a allai fod ganddynt pan fo'r Ddesg Gwasanaeth TGCh ar gau.

Gan fod y ffolder ar y bwrdd gwaith, gall Cynghorwyr gael mynediad i'r ffolder a'i defnyddio wrth weithio all-lein.

5.33 Hyb y Pwyllgorau

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Hyb y Pwyllgorau yn ffolder storio electronig ar gyfer pob agenda cyfarfod sydd wedi eu cyhoeddi.

Mae llwybr byr i'r Hyb ar gael ar fwrdd gwaith Cyngorwyr, ar ddyfeisiau Bro Morgannwg yn unig, ac fe'i diweddarir ar ôl i agendâu gael eu cyhoeddi:

Gall cyngorwyr gael mynediad at agendâu mewn sawl ffordd:

- (1) Drwy'r hyperddolen sydd wedi'i chynnwys yn yr e-bost hysbysu a gânt bob tro y cyhoeddir agenda.
- (2) Drwy glicio ar enw'r Pwyllgor perthnasol yn Hyb y Pwyllgorau ar eu bwrdd gwaith.
- (3) Drwy ymweld â thudalen gwe Cofnodion, Agendâu ac Adroddiadau'r Cyngor; neu
- (3) Drwy dderbyn copi caled o'r papurau yn y post (os gofynnir amdanynt ymlaen llaw).

Mae rhai Pwyllgorau wedi'u cloi i rai unigolion oherwydd natur gyfrinachol y gwaith papur ac felly dim ond aelodau'r Pwyllgor penodol hwnnw fydd â mynediad i weld y papurau Rhan II perthnasol drwy'r Hyb.

Caiff unrhyw Gynghorydd ofyn am fynediad i wybodaeth Rhan II, os nad oes ganddynt fynediad iddi eisoes, drwy godi cais ffurfiol gyda'r Gwasanaethau Democrataidd. Yna, rhaid asesu'r ceisiadau hyn ar sail 'angen gwybod' oherwydd natur gyfrinachol y wybodaeth.

Nid oes gan aelodau o'r cyhoedd hawl i weld gwybodaeth Rhan II. Felly, Hyb y Pwyllgorau yw'r unig ffordd i Gynghorwyr weld gwybodaeth Rhan II ar wahân i gopi caled.

Gall cynghorwyr hefyd lawrlwytho'r agenda o Hwb y Pwyllgorau i'w gliniadur Bro Morgannwg. Gall hyn fod yn ddefnyddiol os ydynt am anodi'r ddogfen cyn cyfarfod yn seiliedig ar eu barn/sylwadau eu hunain i godi a/neu weithio all-lein yn ystod y cyfarfod ei hun.

5.34 Cyfeiriadur Swyddogion

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2023

Mae Cyfeiriadur Swyddogion ar gael i Gynghorwyr drwy MemberNet a'r Ffolder Canllawiau Sut i ar eu bwrdd gwaith.

Bydd cynghorwyr hefyd yn cael cyfle i gwrdd â Swyddogion allweddol fel rhan o'r Digwyddiad Sefydlu Aelodau i'w cyflwyno eu hunain yn ffurfiol, creu llinellau cyfathrebu a sefydlu perthynas waith dda.

Mae'r Cyfeiriadur yn helpu Cynghorwyr i gysylltu â'r Swyddog 'llawr gwlad' cywir ynghylch eu hymholiad boed ar eu rhan ei hunain neu'n rhan o waith achos eu ward.

Gall cynghorwyr hefyd ddefnyddio dulliau corfforaethol y Cyngor o godi ymholiadau gyda Swyddogion fel sydd ar gael i Aelodau'r cyhoedd, megis:

Tudalen gwe **Rhoi gwybod** ar wefan y Cyngor sy'n caniatáu i unigolion adrodd am amrywiaeth eang o faterion:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/living/do_it_online/Report.aspx

Tudalen gwe **Cysylltu â Ni** ar wefan y Cyngor sy'n darparu'r wybodaeth gyswllt ar gyfer Canolfan Alwadau Cyswllt Un Fro (C1V) y Cyngor a chyfarwyddiadau i swyddfeydd y cyngor i godi mater yn bersonol yn y dderbynfa:

https://www.valeofglamorgan.gov.uk/cy/our_council/Contact-Us.aspx

5.35 Canllaw i Gynghorwyr ar Iechyd a Diogelwch a Lles Personol

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2022

Mae Cyngor Bro Morgannwg yn rhoi'r pwys mwyaf ar iechyd, diogelwch a lles ei gynghorwyr, gweithwyr a'r rheiny y mae'n darparu gwasanaeth iddynt.

Mae gan gynghorwyr gyfrifoldeb i ddilyn y trefniadau iechyd a diogelwch fel y nodir ym Mholisi Iechyd, Diogelwch a Lles y Cyngor ac i adrodd am unrhyw faterion a fyddai'n peryglu cynnal diwylliant iechyd a diogelwch cadarnhaol ledled y sefydliad.

Mae'r Datganiad Polisi, yn ogystal â'i weithdrefnau polisi amrywiol, ar gael i Gynghorwyr drwy adran Adnoddau Dynol a Datblygu Sefydliadol StaffNet ac anogir Cynghorwyr i roi sylw i hyn ym mhob agwedd ar eu gwaith Cyngor.

Diogelwch Corfforol

Rhan bwysig o waith cynghorwyr yw cadw mewn cysylltiad â'u trigolion a'u cymunedau. Mae hyn yn cynnwys helpu unigolion ag unrhyw broblemau a allai fod ganddynt. Yn aml, mae hyn yn ymestyn y tu hwnt i ddarpariaeth gwasanaethau'r cyngor yn unig. Mae'r cysylltiadau hyn fel arfer yn rhoi boddhad ac nid ydynt yn cynnwys gwrthdaro. Fodd bynnag, gall cynghorwyr eu canfod eu hunain mewn sefyllfaoedd lle mae angen iddynt reoli trigolion dig a rhwystredig sy'n aml yn cysylltu â'u cynrychiolwyr etholedig pan fyddant yn teimlo nad oes ganddynt unrhyw lwybr arall i'w ddilyn. Yn aml bydd cynghorwyr yn delio ag etholwyr wyneb yn wyneb pan fyddant ar eu pennau eu hunain.

Ni fydd y rhan fwyaf o gynghorwyr yn cael unrhyw broblemau yn ystod eu tymor/tymhorau yn y swydd, ond gall neilltuo ychydig o amser i baratoi a chynllunio leihau unrhyw risg.

Anogir cynghorwyr i:

- asesu'r risgiau i'w person wrth gyflawni eu dyletswyddau cyhoeddus,
- adnabod perygl posibl o gyswllt personol neu gyfathrebu ar y rhyngwyd / drwy'r post a chymryd camau priodol, a
- bod yn rhagweithiol wrth ystyried diogelwch personol drwy, er enghraifft, brynu larwm personol, sicrhau bod gan eich partner, ffrind neu berthynas wybodaeth am eich gweithgareddau, a sicrhau bod eich ffôn symudol wedi ei wefru.

Mae'r Gymdeithas Llywodraeth Leol (LGA) mewn partneriaeth â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) wedi cynhyrchu Canllaw i Gynghorwyr wrth ymdrin â bygythiadau, gyda'r nod o egluro pa fesurau diogelwch personol y gallai Cynghorydd eu cymryd i atal a delio â'r amgylchiadau prin hynny pan allent eu canfod eu hunain mewn sefyllfaoedd lle maent yn pryderu am eu diogelwch.

<https://www.local.gov.uk/councillors-guide-handling-harassment-abuse-and-intimidation>

Nid yw'r canllaw wedi'i gynllunio i ddychryn, ond i awgrymu rhai camau y gall Cynghorydd a'u Cyngor eu rhoi ar waith i'w diogelu fel person mewn sefyllfa gyhoeddus, a sut i ymateb pe bai digwyddiad yn digwydd.

Canllaw i Gynghorwyr

5.35 ar Iechyd a Diogelwch a Lles Personol (continued)

Adnoddau. Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2022

Diogelwch Ar-lein

Mae'r cyfryngau cymdeithasol yn newid y ffordd mae cymdeithas yn cyfathrebu, y ffordd y mae'n derbyn newyddion ac, yn gynyddol, y ffordd y mae'n meddwl amdani ei hun ac eraill.

Mae'r cyfryngau cymdeithasol yn trawsnewid gwleidyddiaeth hefyd; mae'n gwneud gwleidyddion a sefydliadau cyhoeddus yn fwy hygyrch, yn caniatáu i unigolion roi llais i'w barn a helpu i rannu syniadau neu hyrwyddo ymgyrchoedd, i filiynau o bosibl, ar unwaith. Mae'n arf pwerus sy'n gallu gwneud llawer o les ond, yn y dwylo anghywir, gall achosi niwed hefyd. Mae twf cam-drin neu drolio ar-lein yn bryder, fel y mae'r dystiolaeth gynyddol y gall sefydliadau neu hyd yn oed asiantaethau tramor fanteisio ar y cyfryngau cymdeithasol neu ddefnyddio 'newyddion ffug' i ddylanwadu ar farn y cyhoedd neu hyd yn oed effeithio ar gystadlaethau democrataidd.

Felly, mae'r cyfryngau cymdeithasol wedi dod yn arf hanfodol i gynghorau a chynghorwyr hysbysu ac ymgysylltu â'r cymunedau y maent yn eu gwasanaethu. Mae llawer o gynghorwyr eisoes yn defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol ac mae llawer mwy yn ystyried eu defnyddio. Felly, mae'r Cyngor yn cynnig Sesiwn Datblygu Aelodau o'r enw 'Diogelwch a Hunanofal' sy'n cynnwys diogelwch ar-lein.

Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) hefyd yn cynnig arweiniad i gynghorwyr sy'n newydd i'r cyfryngau cymdeithasol a rhai awgrymiadau i'r rhai sydd eisoes yn eu defnyddio. Mae'r cyfryngau cymdeithasol yn esblygu'n gyflym, felly mae'r canllawiau'n cynnig trosolwg cyffredinol, ambell awgrym ac egwyddor allweddol a chyfeiriadau at adnoddau cam wrth gam ar-lein:

<https://www.wlga.wales/SharedFiles/Download.aspx?pageid=62&mid=665&fileid=345>

Lles Personol

Gall cynghorwyr ddefnyddio'r Rhaglen Cymorth Cyflogaeth 'Care First' sy'n cynnig Cwnsela, Gwybodaeth a Chyngor drwy dri gwasanaeth gwahanol:

- Gwasanaeth Cwnsela Ar-lein a Dros y Ffôn 24/7.
- 'Zest,' Rhaglen sy'n dysgu defnyddwyr i ymdopi â sefyllfaoedd a alla godi mewn bywyd; a
- 'Lifestyle,' adnodd ar-lein sy'n cynnig cyngor, gwybodaeth, gweminarau ac erthyglau ar iechyd, ffitrwydd, cyllid, gofal plant a hawliau defnyddwyr.

Bydd gan gynghorwyr hefyd fynediad i Borthol E-Ddysgu'r Cyngor o'r enw 'iDev' a'r amrywiaeth o gyrsiau a seminarau lles a gynigir am ddim drwy'r porthol.

"Mae'r cyfryngau cymdeithasol yn trawsnewid gwleidyddiaeth hefyd..."

5.36 Rhestr Termau

Llawlyfr Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig 2022

Agenda	Rhestr o faterion naill ai ar ffurf electronig neu gopi caled i'w trafod mewn cyfarfod.
Anodi	I ychwanegu esboniad byr neu farn i destun neu luniad.
Cadeirydd / Is-gadeirydd	Y disgrifiad rôl niwtral o ran y rhywiau ar gyfer y person â chyfrifoldeb dros y cyfarfod.
Etholwyr	Person sy'n gallu pleidleisio mewn ardal benodol o'r wlad.
Cyfansoddiad	Y set o egwyddorion gwleidyddol a ddefnyddir i lywodraethu talaith neu sefydliad, yn arbennig mewn perthynas â hawliau'r bobl y mae'n eu llywodraethu.
Democrataidd	Democrataidd yw ansoddair Democratiaeth: y gred yn y rhyddid a'r cydraddoldeb rhwng pobl, neu system lywodraeth sy'n seiliedig ar y gred hon, lle mae pŵer naill ai'n cael ei gynnal gan gynrychiolwyr etholedig neu'n uniongyrchol gan y bobl eu hunain.
Cyfrifiadur	Golwg ar sgrin cyfrifiadur sy'n cynnwys eiconau (= symbolau bach neu ddarluniau) sy'n cynrychioli ffeiliau, rhaglenni, a nodweddion eraill o'r cyfrifiadur.
Adran Etholiadol/Ward	Un o ardaloedd ardal gyffredinol Cyngor (Bro Morgannwg), sydd â'i chynrychiolydd/wyr gwleidyddol etholedig ei hun ar gyfer pob ward at ddibenion etholiad.
Etholaeth	Yr holl bobl sy'n cael pleidleisio.
Blaenraglen Waith	Dogfen atodlen sy'n nodi'r materion y bydd y Pwyllgor yn eu hystyried yn y dyfodol a phryd.
Llywodraethiant	Y ffordd y mae sefydliadau neu wledydd yn cael eu rheoli ar y lefel uchaf, a'r systemau ar gyfer gwneud hyn.
Mewnrwyd	System o gyfrifiaduron cysylltiedig sy'n gweithio fel y rhyngwrwyd ac sy'n caniatáu i bobl o fewn sefydliad gyfathrebu â'i gilydd a rhannu gwybodaeth.
Llywodraeth Leol	Rheolaeth a threfniant trefi ac ardaloedd bach, a'r gwasanaethau maen nhw'n eu darparu, gan bobl sy'n cael eu hethol gan y rhai sy'n byw yn yr ardal.
MemberNet	Adran adnoddau Cyngorwyr ar Fewnrwyd y Cyngor.
Cynnig	Awgrym ffurfiol sy'n cael ei wneud, ei drafoda'i bleidleisio mewn cyfarfod.
Blwyddyn y Cyngor	Mae'r flwyddyn ddinesig yn gyfnod a ddefnyddir gan lywodraeth leol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r flwyddyn ddinesig fel arfer yn dechrau ym mis Mai ac yn dod i ben ddiwedd mis Ebrill bob blwyddyn.
All-lein	(Cyfrifiadur) ddim wedi'i gysylltu i neu'n cael ei reoli'n uniongyrchol gan system ganolog, neu ddim wedi'i gysylltu i'r rhyngwrwyd.
Rhan II	Mae gwybodaeth "Rhan Dau" yn wybodaeth gyfrinachol neu eithriedig nad yw ar gael i aelodau'r cyhoedd.
Swyddog Priodol	Swyddog a ddynodwyd i gyflawni swyddogaeth benodol a ddarperir o fewn Cyfansoddiad y Cyngor. Oni nodir yn wahanol, y "Swyddog Priodol" yw'r Prif Weithredwr.
Craffu	Archwiliad gofalus a manwl o rywbeth er mwyn cael gwybodaeth amdano.
Archebion Sefydlog	Rheolau sy'n dweud sut y dylai sefydliad drefnu ei gyfarfodydd ffurfiol (Cyngor/ pwyllgor).
Gwŷs	Anfonir papurau'r Agenda at y Cynghorydd drwy wahoddiad yn gofyn iddo fynychu'r cyfarfod.
Y Weithrediaeth "Y Cabinet"	Mae'r Cabinet yn cynnwys Arweinydd y Cyngor a hyd at 9 cynghorydd arall o'r grŵp/-grwpiau gwleidyddol sy'n rheoli, ac mae'n defnyddio ei Bwerau Gweithredol i wneud y rhan fwyaf o benderfyniadau'r Cyngor ar wasanaethau, swyddogaethau a rheoli corfforaethol, gan gynnwys cynlluniau a strategaethau

Cyngor Bro Morgannwg

LLAWLYFR

Ymgeiswyr ac Aelodau Etholedig

2023

Mae'r llawlyfr hwn wedi'i goladu gan Amy Rudman, Swyddog Gwasanaethau
Democrataidd a Chraffu.

Ar gyfer unrhyw ymholiadau golygyddol, cysylltwch ag a.rudman@valeofglamorgan.gov.uk.

